

VALTION LIIKUNTANEUVOSTO
Statens idrottsråd

Valtion liikuntaneuvosto 2007-2011

Yhteenveto liikuntaneuvoston ja sen jaostojen toimikaudesta
sekä eväitä tulevaan työhön

Toimitus:
Antti Vesala

Kirjoittajat:
Kari Koivumäki, Minna Paajanen, Antti Vesala;
Risto Järvelä, Mauri Peltovuori

Opetus- ja
kulttuuri-
ministeriö

Sisällysluettelo

Valtion liikuntaneuvosto 2007-2011: Toimikauden yhteenveto.....	5
<i>Yleistä</i>	5
Valtion liikuntaneuvoston kokoonpano toimikaudella 2007-2011	5
Neuvoston kokoontuminen	6
Asioiden valmistelu VLN:lle ja käsittely kokouksissa	6
<i>Valtion liikuntaneuvoston jaostot</i>	7
Jaostojen jäsenet kaudella 2007-2011	7
<i>VLN:n työn keskeinen sisältö</i>	8
Lausuntoja ja kannanottoja	8
Säädettyjen ja ajallisesti vakiintuneiden tehtävien määrittämä kokousaikataulu	8
VLN ja kansallinen liikuntaohjelma.....	9
Valtion liikuntaneuvoston 90 -vuotisjuhla.....	9
<i>Arviointitehtävä nyt ja tulevaisuudessa</i>	10
Valtion liikuntaneuvoston arviointihanke 2008-2011	10
Arviointityö VLN:n tulevilla toimikaudella.....	10
<i>Alkavan toimikauden keskeisiä liikuntapolitiittisia tavoitteita</i>	11
<i>Neuvoston kannalta keskeisimpiä liikuntajulkaisuja</i>	12
Liikuntapolitiikan jaoston toimikauden 2007-2011 yhteenveto.....	14
<i>Päättävän kauden keskeisiä teemoja</i>	14
LIIPOn käsittelemät lausunnonantoasiat:	14
LIIPOn aloite: Lajiliittojen valtionapukelpoisuuden pohtiminen	14
Prosesseja, joita LiPo on seurannut.....	15
VLN-kokonaisuus - yhteistyö jaostojen kesken.....	15
Evidence based policymaking.....	15
Arviointityön tulo jaoston vastuulle	16
<i>Lähitulevaisuuden liikuntapolitiikasta</i>	16
Tulevan kauden liikuntapolitiittiset kärjet (ei tärkeysjärjestyksessä)	16
Koululiikunnan tuntimäärän lisääminen ja koulun liikunnallistaminen.....	16
Veikkausvoittovarojen jakosuhdelain mukainen käyttö edunsaajien hyväksi	17
Liikuntalaki, liikunnan kansalaisjärjestöt ja huippu-urheilu	17
Olympiastadion erillishankkeeksi	17
Muita liikuntapolitiikan kannalta huomionarvioisia seurannan kohteita	18
Erityisryhmien liikunnan jaoston työsuunnitelman 2007-2011 toteutusarviointi.....	19
<i>Jaoston toiminnan painopisteet</i>	19
<i>Toimenpiteet kaudella 2007-2011</i>	20
Yleistä resursseista ja arvioinnista	20
Kuntien erityisliikuntatyö	20
Liikuntatilojen ja -paikkojen esteettömyystieto ja saavutettavuus	20
Erityisliikuntajärjestöjen toimintaedellytykset.....	20
Ikäihmisten liikunnan kehittäminen	21
Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden liikunta.....	21
Maahanmuuttajien liikunnan kehittämistyö.....	21
Erityisliikunnan tutkimus	21
Soveltavan liikunnan koulutus.....	21
Kansainvälinen yhteistyö.....	21
<i>Yhteenvettoa ja johtopäätöksiä tulevaisuuteen</i>	22
<i>Liite 1: Tärkeimmät uudet erityisliikunnan julkaisut vuosina 2007-2011</i>	23
<i>Liite 2: Erityisryhmien liikunnan jaosto 2007-2011</i>	23
<i>Liite 3: Inklusioraportti</i>	24
Tausta ja työryhmän asettaminen	24
Integraation prosessit tavoittelevat inklusiota	26

Kehitysprosessi vuosina 2005-2011	26
<i>Selvityksen tulokset</i>	27
Liikuntaa kaikille lapsille -hanke 2002-2008.....	27
Vammaisliikuntajärjestöjen ja SLU:n Kaikille avoin- hanke 2006-2010	27
Suomen Paralympiakomitean vammaisurheilun integraatiohanke 2005-2007.....	27
Soveltava Liikunta SoveLi ry.:n toiminta.....	28
<i>Yhteenveto ja johtopäätökset</i>	29
Inklusion edistämisen tavoitteet ja toimenpidesuosituksset	29
Liikuntatieteen jaoston toimintakertomus kaudelta 2007-2011	31
<i>Liikuntatieteen jaoston tehtävä osana valtion liikuntaneuvostoa</i>	31
<i>Liikuntatieteen jaoston kokoonpano (2007-2011):</i>	31
<i>Liikuntatieteen jaoston toiminta ja tulokset kaudella 2007-2011</i>	32
1. Tutkimusrahoituksen strateginen ohjaaminen.....	32
2. Lakisääteiset lausunnot liikuntatieteellisistä valtionavustushakemuksista & valtionavustuskäytäntöjen uudistaminen.....	34
3 Tutkimusrahoituksen seurannan tehostaminen ja tiedon hyödynnettävyysskysymykset.....	40
4. Liikuntatieteellisen tutkimuksen edistäminen	44
5 Tiedolla johtaminen opetus- ja kulttuuriministeriössä.....	47
<i>Liitteet</i>	48
Biolääketieteen hakemusten käsittelyyn osallistuneet tieteelliset asiantuntijat (2007-2011).....	48
Yhteiskunta-käyttätymistieteellisten hakemusten arviointiin osallistuneet asiantuntijat (2007-2010)	50
Rakentamisjaoston toimikauden 2007-2011 yhteenveto.....	52
<i>Yleistä</i>	52
<i>Strateginen työ ja suunta-asiakirja</i>	52
<i>Liikuntapaikkarakentamisen avustamisen merkitys</i>	53
<i>Rakentaminen VLN:n arviointiraportissa</i>	53
<i>Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjan arviointia</i>	54
Liikuntapaikkarakentamisen arvopohja.....	54
Strategiakauden painopistealueet	55
Avustamista puoltavat kriteerit	56
<i>Rakentamista koskevia johtopäätöksiä</i>	57
<i>Muita huomioita liikuntapaikkakyselyn perusteella</i>	59
<i>Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 -asiakirjan painopistealueiden toteutuminen liikuntaneuvoston toimikaudella</i>	59
1. Lasten ja nuorten liikkumisympäristöjen kehittäminen (b).....	60
2. Terveyttä edistävien liikuntaolosuhteiden lisääminen (b).....	60
3. Liikuntapaikkojen laadun kehittäminen (a).....	60
4. Kaavoitus ja yhdyskuntasuunnittelu (a ja b)	61
<i>Liikuntapaikkarakentamisen informaatio-ohjaus</i>	62
1. Liikuntapaikkarakentamisen tutkimus- ja kehittämistoiminta.....	62
2. Muu informaatio-ohjaus	62
Liite: Liikuntapaikkarakentamisen tutkimus- ja kehittämistoiminta 2007 - 2011	63

Valtion liikuntaneuvosto 2007-2011: Toimikauden yhteenveto

Yleistä

Valtion liikuntaneuvosto on liikuntalaissa ja -asetuksessa säädetty valtioneuvoston asiantuntijaelin liikunnan alalla. Siihen kuuluu puheenjohtaja, kaksi varapuheenjohtajaa sekä kymmenen jäsentä. Puheenjohtajistolla ja jäsenillä on henkilökohtaiset varajäsenet. Tässä dokumentissa käydään läpi joitakin keskeisimpiä asioita Valtion liikuntaneuvoston toimikaudelta 2007-2011 ja luonnostellaan pohjaa alkavan toimikauden (2011-2015) työlle. Jaostojen itse omasta toiminnastaan laatimat vastaavat esitykset tulevat tämän dokumentin liitteiksi. Joitakin jaostojen työtä koskevia mainintoja on nostettu myös VLN:n kokonaisuutta koskevaan osioon.

Valtion liikuntaneuvoston kokoonpano toimikaudella 2007-2011

Puheenjohtaja

Tapio Korjus, valmennuskeskuksen johtaja

hkvj Pekka Toivonen, liikuntaneuvos

Varapuheenjohtaja

Leena Harkimo, kansanedustaja

hkvj Olli Nepponen, kansanedustaja

Varapuheenjohtaja

Susanna Huovinen, kansanedustaja

hkvj Tuija Pohjola, uinninopettaja

Jäsen

Suvi Helanen, yrittäjä

hkvj Jari Isometsä, yrittäjä

Jäsen

Anneli Pönkkö, yliopistonlehtori

hkvj Katri Komi, kansanedustaja

Jäsen

Timo Virolainen, projektipäällikkö

hkvj Jaana Vasankari, toimialajohtaja

Jäsen

Marjo Matikainen-Kallström, kansanedustaja

hkvj Reijo Paajanen, kansanedustaja

Jäsen

Jouko Laxell, kansanedustaja

hkvj Raija Vahasalo, kansanedustaja

Jäsen

Timo Heinonen, kansanedustaja

hkvj Helinä Marjamaa, laboratorio- ja kehityspäällikkö

Jäsen
Marko Asell, kansanedustaja
hkvj Jukka Gustafsson, kansanedustaja

Jäsen
Michael Oksanen, generalsekreterare
hkvj Ulla-Maj Wideroos, riksdagsledamot

Jäsen
Merikukka Forsius, kansanedustaja
hkvj Mikael Fogelholm, yksikönjohtaja

Jäsen
Eero Väättäinen, erityisopetuksen suunnittelija
hkvj Olavi Stoor, asentaja

Neuvoston kokoontuminen

Liikuntaneuvosto on kokoontunut lomakausien ulkopuolella keskimäärin kerran kuukaudessa. Kokousaikataulu on määräytynyt lakisääteisten lausuntoasioiden aikataulun mukaisesti, ja tarpeen vaatiessa kokouksia on pidetty myös muina ajankohtina. Säädettyjen lausuntoasioiden edellyttämiä kokouksia on käytännössä vähintään kuusi, joista kolme keväällä ja kolme syksyllä. Tavallisena vuotena muiden asioiden ja aikataulujen vaatimia kokouksia tulee tämän lisäksi pidettäväksi 2-3.

Kerran vuodessa tai harvemmin on järjestetty työkokouksia kaksipäiväisinä seminaareina, joihin on sisällytetty valittujen asiakokonaisuuksien laajempaa ja syvällisempää käsittelyä, joka ei tavallisten kokousten puitteissa ole mahdollista. Esimerkiksi vuoden 2010 työkokous pidettiin Turussa, missä käsiteltiin valtion liikuntaneuvoston arviointityötä, EU-urheilupolitiikkaa sekä jaostojen valmistelemissä esityksistä, jotka liittyivät VLN:n toimikauden yhteenvedon käynnistykseen. Muu ohjelma sisälsi tutustumista Turun kaupungin liikuntatoimeen ja liikuntapaikkoihin. Työkokoukset voidaan pitää yhdessä jaostojen kanssa tai ilman jaostoja, aihekokonaisuuksista riippuen.

Asioiden valmistelu VLN:lle ja käsittely kokouksissa

Asioiden valmistelu VLN:lle tapahtuu jaostoissa tai virkatyönä yhteistyössä VLN:n sihteeristön ja asioiden vastaavien OKM:n virkamiesten kesken. Sihteeristö ja puheenjohtajisto kokoontuvat asioiden ja tarpeen mukaan ja kutsuvat kulloisestakin asiasta vastaavat esittelijävirkamiehet esittelemään asiaa. Sihteeristö vastaa teknisistä kokousvalmisteluista.

Liikuntaneuvostolta pyydetään rutiininomaisesti lausuntoa valtion talousarvioon otettavista liikuntamäärärahoista sekä ministeriön toiminta- ja taloussuunnitelmasta liikunnan osalta. Lisäksi lausuntoa pyydetään valtionapuun oikeutetuiksi hyväksytyistä liikuntajärjestöistä, liikuntajärjestöille myönnettävistä toiminta-avustuksista, liikuntapaikkojen perustamiskustannuksiin myönnettävistä avustuksista, liikuntatieteelliseen tutkimukseen ja tiedonvälitykseen sekä liikuntalääketieteelliseen toimintaan myönnettävistä avustuksista ja liikuntakulttuurin ja urheilun ansioristien ja -mitalien jakamisesta.

VLN:lta voidaan pyytää lausuntoa myös muista merkittävistä asioista, jotka koskevat liikunnan alaa. Lisäksi se voi oma-aloitteisesti tehdä ehdotuksia ja antaa lausuntoja liikuntapolitiikkaa, liikuntatiedettä ja erityisryhmien liikuntaa koskevissa asioissa.

Valtion liikuntaneuvoston jaostot

Kaudella 2007-2011 valtion liikuntaneuvostossa on ollut kolme säädettyä jaostoa (liikuntapolitiikan, erityisryhmien liikunnan ja liikuntatieteen jaosto) sekä erillisluvalla perustetut rakentamisjaosto ja arvioinnin ohjausryhmä. Jaostojen puheenjohtajina ovat toimineet VLN:n varapuheenjohtajat Leena Harkimo liikuntapolitiikan jaostossa ja Susanna Huovinen erityisryhmien liikunnan jaostossa sekä jäsenet Anneli Pönkkö liikuntatieteen jaostossa, Suvi Helanen rakentamisjaostossa sekä Michael Oksanen arvioinnin ohjausryhmässä.

Valtion liikuntaneuvoston sihteeristö koostui pääsihteeristä ja kahdesta suunnittelijasta. Pääsihteerin tehtävää hoitivat toimikauden aikana Kirsti Laine, Hilkka Laitinen ja Antti Vesala. Liikuntatieteen jaoston toiminnasta vastaavana suunnittelijana toimi Minna Paajanen, ja erityisryhmien liikunnan jaoston osalta Kari Koivumäki. Liikuntapolitiikan jaoston, rakentamisjaoston ja arvioinnin ohjausryhmän sihteerinä ja esittelijän sekä Valtion liikuntaneuvoston kokousten sihteerin ja esittelijän tehtäviä hoiti kulloinenkin pääsihteerin.

Valtion liikuntaneuvosto suosittelee, että myös toimikaudelle 2011-2015 asetetaan rakentamisjaosto, jonka tehtävänä olisi rakentamisen suunta-asiakirjan päivittäminen. Jaostoihin liittyvä toinen suositus on, että arviointitehtävän valmistelun tuki ja koordinointi siirretään liikuntapolitiikan jaostolle, eikä erillistä arvioinnin ohjausryhmää enää perusteta.

Jaostojen jäsenet kaudella 2007-2011

Liikuntapolitiikan jaosto: Puheenjohtaja Leena Harkimo, kansanedustaja; jäsenet Mikael Fogelholm, yksikönjohtaja; Jari Isometsä, yrittäjä; Håkan Nordman, riksdagsledamot; Kimmo Suomi, professori; Sade Tahvanainen, kasvatustiet.yo; Jaana Vasankari, toimialajohtaja; Juha Viertola, toiminnanjohtaja sekä Tea Vikstedt, maalari.

Liikuntatieteen jaosto: Puheenjohtaja Anneli Pönkkö, yliopistonlehtori; jäsenet Markku Alén, ylilääkäri; Rainer Anttila, kehitysjohtaja; Kaija Hartiala, LKT; Kaj Husman, professori; Pasi Koski, erikoistutkija; Henrik Meinander, professori; Vuokko Niiranen, professori sekä Marja-Riitta Taskinen, professori.

Erityisryhmien liikunnan jaosto: Puheenjohtaja Susanna Huovinen, kansanedustaja; jäsenet Kaisa Laasonen, tutkimuspäällikkö; Elina Karvinen, toimialapäällikkö; Outi Lindroos, tiedottaja; Mari Miettinen, ylitarkastaja; Pertti Perko, urheiluasiamies; Pauli Rintala, professori; Raimo Tuomainen, suunnittelija sekä Marko Vaappo, lehtori.

Rakentamisjaosto: Puheenjohtaja Suvi Helanen, yrittäjä; Marjatta Hara-Pietilä, arkkitehti; Per Högström, liikuntajohtaja; Tommi Lanki, liikuntatoimenjohtaja; Teppo Lehtinen, rakennusneuvos; Karoliina Luoto, asiantuntija; Kirsti Pesola, projektipäällikkö; Reijo Ruokonen, kehitysjohtaja sekä Kari Sjöholm, erityisasiantuntija.

Arvioinnin ohjausryhmä: Puheenjohtaja Michael Oksanen, generalsekterterare; jäsenet Rainer Anttila, kehitysjohtaja; Mikael Fogelholm, yksikönjohtaja; Elina Karvinen, toimialapäällikkö; Vuokko Niiranen, professori; Anneli Pönkkö, yliopistonlehtori; Kari Sjöholm, erityisasiantuntija; Satu Sjöholm, sivistystoimentarkastaja, sekä pysyvänä asiantuntijana Teijo Pyykkönen, tutkimus- ja julkaisupäällikkö.

VLN:n työn keskeinen sisältö

Lausuntoja ja kannanottoja

Valtion liikuntaneuvosto toimii asiantuntijaelimenä, jonka tehtävistä merkittävä osa keskittyy lausuntojen antamiseen liikunnan kannalta merkittävistä kysymyksistä. Valtion liikuntaneuvosto on antanut lausuntoja tai tehnyt kannanottoja toimikauden 2007-2011 aikana muun muassa seuraavista asioista:

- Terveystiedon edistämisen politiikkaohjelman tavoitteista ja toimenpiteistä
- Urheilun valkoisesta kirjasta
- Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmasta
- Verovapaasta kulttuurisetelijärjestelmästä
- Dopingin estämisestä urheilussa
- Ehdotuksesta kansalliseksi liikuntaohjelmaksi
- VNPP:stä liikunnan edistämisen linjoista
- Yhdistyslain tarkistamista
- Aluehallintouudistuksesta
- Liikuntalakityöryhmän muistion ehdotuksista
- Lajiliittojen tulosperusteisen määrärahaajan kehittämistä
- World Gymnaestrada -tapahtuman haun tukemisesta
- Huippu-urheilutyöryhmän ehdotuksista
- Perusopetuksen tuntijakotyöryhmän ehdotuksista
- Kannanotto Helsingin olympiastadionin peruskorjaamisen nostamisesta erillishankkeeksi
- Lukiokoulutuksen kehittämistyöryhmän ehdotuksista ja liikunnan asemasta niissä
- Urheilun asemasta yleisradion ohjelmapolitiikassa
- EU-komission urheilutiedonannosta.

Säädettyjen ja ajallisesti vakiintuneiden tehtävien määrittämä kokousaikataulu

Valtion liikuntaneuvoston kokoontumisaikoja määrittävät pääasiassa lakisääteiset lausuntoasiat sekä eräät tiettyihin ajankohtiin vakiintuneet muut tehtävät. Seuraava vuosikierto pätee voimassaolevan liikuntalain ja -asetuksen mukaisten tehtävien puitteissa:

- * Tammi-helmikuu: Lausunto liikuntakulttuurin ja urheilun ansioristien ja -mitalien jakamisesta.
- * Helmi-maaliskuu: Lausunto liikuntapaikkojen perustamiskustannuksiin myönnettävistä avustuksista liikunnan koulutuskeskusten osalta.
- * Maalis-huhtikuu: Lausunto liikuntapaikkojen perustamiskustannuksiin myönnettävistä avustuksista kuntien ja yksityisten toimijoiden osalta.
- * Huhtikuu: Lausunto opetus- ja kulttuuriministeriölle valtion talousarvion valmistelun painopisteistä.
- * Touko-heinäkuu: Ei lakisääteisiä tai vakiintuneita muita lausuntoasioita
- * Elo-syyskuu: Mahdollinen työkokous tai koulutus (jos asiat tai muu tarve edellyttävät); ei lakisääteisiä lausuntoasioita.
- * Lokakuu: Lausunto valtion talousarvioesityksestä, lausunto- opetus- ja kulttuuriministeriön toiminta- ja taloussuunnitelmavalmisteluun, lausunto liikuntapaikkarakentamisen perustamishankkeiden rahoitussuunnitelmasta (kunnat ja yksityiset).
- * Marraskuu: Lausunto liikunnan koulutuskeskusten perustamishankkeiden rahoitussuunnitelmasta; lausunto valtionapuun oikeutetuiksi hyväksytyistä liikuntajärjestöistä.
- * Joulukuu: Lausunto liikuntajärjestöille myönnettävistä toiminta-avustuksista (valtakunnallisten ja alueellisten liikuntajärjestöjen tulosperusteiset valtionavustukset).

VLN ja kansallinen liikuntaohjelma

VLN oli aktiivisesti mukana kansallisen liikuntaohjelman valmistelussa. Ohjelmaa laatineessa työryhmässä jäsenenä oli valtion liikuntaneuvoston puheenjohtaja Tapio Korjus, joka oli työryhmän jäsenenä jo edellisellä toimikaudella VLN:n varapuheenjohtajan ominaisuudessa.

Valtion liikuntaneuvostoa koski kansallista liikuntaohjelmaa valmistelleen toimikunnan loppuraportissa (2008) seuraava suositus: "Valtion liikuntaneuvoston tehtäviä suunnataan laajakantoisiin ja periaatteellisiin liikuntakysymyksiin. Liikuntaneuvosto tuottaa liikunnan tietojärjestelmää ja sektoritutkimusta hyödyntäen liikuntakulttuurin kehitystä kartoittavan sekä tulevaisuutta ennakoivan kokonaisarvion nelivuositain (toimikausittain). Valtion liikuntaneuvosto tuottaa yhteistyössä riippumattoman arvioryhmän kanssa arvion KLO:n esitysten toteutumista vuoden 2011 alkuun mennessä."

Tämän suosituksen voidaan katsoa tulleen toteutetuksi valtion liikuntaneuvoston arviointiraportin julkistamisen myötä tammikuussa 2011. Arviointityön vakiintuminen osaksi VLN:n perustoimintaa toteuttaa KLO:n suosituksen myös muilta osin.

Valtion liikuntaneuvoston 90 -vuotisjuhla

Valtion liikuntaneuvosto järjesti 90-vuotisen toimintansa kunniaksi Säätytalolla 13.10.2010 90-vuotisjuhlaseminaarin sekä juhlan, joihin osallistui noin 200 henkilöä edustaen liikuntakulttuurin kaikkia merkittäviä osia. Juhlaseminaarissa käsiteltiin mm. valtion liikuntaneuvoston työn historiaa ja merkitystä ja esitelmiä on referoitu ja julkaistu mm. Liikunta & Tiede -lehdessä. VLN:n 90-vuotisjuhlaa varten neuvosto valmisti erillisen 90-vuotisen toimintansa historiaesitteen, jota jaettiin liikunta-alan organisaatioihin syksyn 2010 aikana. Lisäksi juhlaan liittyen teetettiin valtion

liikuntaneuvostolle oma logo sekä uudistettiin VLN-asiakirjojen graafista asua. Juhlaan valmistettiin myös VLN 90- roll up-telineet. 90-vuotisjuhlassa 13.10.2010 oli korkeatasoinen kulttuuriohjelma, jota on myös selostettu Liikunta & Tiede-lehdessä.

Arviointitehtävä nyt ja tulevaisuudessa

Valtion liikuntaneuvoston arviointihanke 2008-2011

Toimikauden aikana valtion liikuntaneuvosto toteutti suurhankkeen, jonka tarkoituksena oli luoda valtion liikuntapoliittisten toimenpiteiden vaikutusten arvioinnin mahdollistava malli sekä testata luotua mallia olemassaolevan informaation perusteella. Arviointihanketta ohjaamaan perustettiin erillisluvalla arvioinnin ohjausryhmä, jonka johtoon valittiin VLN:n jäsen Michael Oksanen. Ohjausryhmän muut jäsenet olivat arviointitoiminnan kannalta relevanttia osaamista edustavia VLN:n jaostojen jäseniä. Pysyvänä asiantuntijana ohjausryhmässä toimi Liikuntatieteellisen seuran julkaisupäällikkö Teijo Pyykkönen. Arviointityön varsinaisesta käytännön toteutuksesta vastasi Ramboll Management Consulting, jonka puolesta vastuuhenkilöt olivat konsultit Mikko Wennberg, Olli Oosi ja Nita Korhonen.

Liikuntapoliittisten toimien vaikutusten arvioinnin oheistyönä toteutettiin arviointi myös liikunnan edistämisestä (LED) annetusta valtioneuvoston periaatepäätöksestä ja sen toteutumisesta. Molemmat arvioinnit koottiin yksiin kansiin julkaisuksi, joka julkistettiin ministeriössä 24.1.2011 ja jaettiin sen jälkeen laajasti liikuntakulttuurin kaikille keskeisimmille toimijoille tiedoksi.

Arviointityön tuloksena syntyi joukko suosituksia, joita VLN ja ministeriö alkoivat toteuttaa saman tien. Esimerkiksi LED-periaatepäätöksen arvioinnin yhteydessä kiinnitettiin huomiota poikkihallinnollisten neuvottelukuntien (LED ja TELI) työn sisältöjen merkittäviin päällekkäisyyksiin, joiden poistamiseen tähtääviin toimiin ryhtymistä VLN päätti suositella ministeriölle. Keskustelut OKM:n, STM:n ja VLN:n kesken etenivät kevään 2011 aikana siten, että näköpiirissä on kahden erillisen prosessin yhdistäminen. Arviointimallin itsensä uudistaminen on niin ikään aloitettu jo alkuvuodesta 2011 käymällä ministeriössä, VLN:n jaostoissa sekä neuvostossa läpi mallin eri osa-alueita.

Arviointityö VLN:n tulevalle toimikaudella

VLN:n alkavan toimikauden aikana suositusten mukaisella tavalla toteutettava arviointityö tapahtuu kolmessa vaiheessa. Ensimmäinen vaihe, joka on jo käynnistetty kevään 2011 aikana, koskee tavoitealueiden tarkistusta ja uusien tavoitteiden huomioon ottamista. Tämä viittaa erityisesti hallitusohjelmasta tuleviin tavoitteisiin, jotka eivät tätä tekstiä kirjoitettaessa ole vielä tiedossa. Ensimmäinen vaihe menee osin limittäin toisen vaiheen kanssa. Toiseen vaiheeseen kuuluvat suunnittelulliset tehtävät: listataan OKM:n toimenpiteet VLN:n kaudella, tarkistetaan vaikutuslogiikat sekä arviointikriteerit ja tietolähteet. Kriteerien ja erityisesti tietolähteiden tarkistusten osalta ollaan tehty jo monia konkreettisia valintoja, pääasiassa arviointiraportin suositusten suuntaisesti. Haasteena mallin kehittämisessä on, että sekä toimenpiteet, tavoitteet, kriteerit, vaikutuslogiikat että tietolähteet ovat yhtä aikaa liikkeessä.

Tavoitteenasettelussa erityisenä haasteena on sen määrittäminen, mikä kunkin tavoitteen kohdalla on "hyvä" tai "riittävä" taso. Toimenpiteiden onnistumisen tai niille asetettujen tavoitteiden täyttymisen arvioitavuutta edesauttaa merkittävästi, jos jo itse tavoitteet on muotoiltu siten, että niistä käy ilmi, mitä tuloksia niiltä odotetaan. Perinteisesti valtion liikuntapoliittisten toimien tavoitteenasettelu on vakiintunut sellaisiin ilmaisuihin kuten "edistetään, kehitetään, luodaan

edellytyksiä" ja niin edelleen. Harvoin kuitenkaan tavoitteen yhteydessä on kerrottu, miten paljon jonkin asian on pitänyt edistyä, jotta tavoitteeseen voidaan katsoa päästyn.

Arviointiraportissa puhutaan uusina mahdollisina tietolähteinä uudesta kuntabarometrasta sekä liikuntabarometrasta. Kuntabarometrin avulla on ajateltu kerättävän kunnista liikuntapalveluita koskevaa tietoa siten, että niistä voidaan ajan mittaan muodostaa trendejä. Liikuntabarometrin osalta päätarkoituksena on kerätä tietoa liikuntapalveluiden loppukäyttäjiltä. On käynyt ilmeiseksi, että ainakaan erillistä uutta kuntabarometriä ei ole perusteltua lähteä luomaan, vaan sen kautta kerättäväksi ajateltu tieto on tarkoituksenmukaisemmin kerättävissä muista olemassaolevista tietolähteistä kuten peruspalveluiden arvioinnista ja uudesta THL:n terveystietokannan vertaistietohankkeesta (TedBM). Liikuntabarometri tai vastaavan tyyppinen kysely tulee korvaamaan ainakin Kansallisen liikuntatutkimuksen VLN:n arvioinnin tietolähteenä. Liikuntapaikkarakentamisen tukea saaneilta hankkeilta kerätään jatkossa arviointiin tietoa liikuntapaikkakyselyllä, joka tulee osaksi avustusprosessia. Urheilutulosten huomioon ottaminen arvioinnissa suunnitellaan vuosien 2011-2012 aikana yhteistyössä Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuslaitoksen sekä Olympiakomitean kanssa. Liikkuva koulu -hankkeen yhteydessä käynnistetty koululaisten fyysisen toimintakyvyn seurantajärjestelmä on myös varteenotettava tietolähde tulevilla arviointeja ajatellen.

Suunnitteluvaihe tulee saattaa pääosin valmiiksi viimeistään kevään 2012 aikana. Saman kevään aikana tulevat tehtäväksi ehdotukset tutkimusrahoituksen suuntaamisesta arvioinnin tarpeiden näkökulmasta. Vuoden 2012 aikana käynnistyy myös seurantatiedon kerääminen niiltä osin, kuin se tietolähteiden ja siihen mennessä olemassa olevien välineiden puolesta on mahdollista. Vuoden 2013 loppuun mennessä laaditaan väliraportti, jossa analysoidaan siihen mennessä kerättyä tietoa ja tehdään mahdollisesti pieniä tarkistus- ja täydennysehdotuksia aineistosta ja prosessista sekä, jos ilmenee tarvetta, uusia ehdotuksia tutkimusrahoituksen suuntaamisesta mahdollisesti havaittujen tietoaukkojen täyttämiseksi. Tiedonkeruu täydennetään vuoden 2014 aikana, ja syksyllä 2014 aloitetaan toimikauden arviointiraportin laadinta siten, että raportti on julkistettavissa tammi-helmikuussa 2015. Väliraportista ei tehdä julkaisua, vaan sen pääasiallisena tarkoituksena on toimia pohjana varsinaiselle raportille.

Arviointityön valmistelun koordinoivastuu siirtyy nyt toimikauden vaihtuessa liikuntapolitiikan jaostolle. Jaosto seuraa arviointityön edistymistä ja tukee työtä asiantuntemuksellaan antamalla sihteeristölle ja liikuntaneuvostolle arviointiin liittyviä neuvoja ja suosituksia. Jaosto voi myös kuulla ulkopuolisia asiantuntijoita. Valtion liikuntaneuvostolle liikuntapolitiikan jaosto laatii arviointityön etenemistä koskevan katsauksen vähintään kahdesti vuodessa, pääsääntöisesti huhti-toukokuun sekä joulukuun kokouksiin.

Valtion liikuntaneuvoston arviointi on riippumatonta asiantuntijatyötä, mutta se ei kuitenkaan ole irrallinen ministeriön tiedolla johtamisen prosessista vaan päinvastoin kiinteä osa sitä. Arviointityön on tarkoitus tukea valtion liikuntapoliittista päätöksentekoa ja mahdollistaa liikunnan voimavarojen mahdollisimman tehokas suuntaaminen keskeisten liikuntapoliittisten päämäärien saavuttamiseksi.

Alkavan toimikauden keskeisiä liikuntapoliittisia tavoitteita

Liikuntapolitiikan jaosto on omassa testamentissaan koonnut yhteen muutamia konkreettisia aiheita, joiden parissa on perusteltua jatkaa vaikuttamistyötä myös tulevalla toimikaudella. Tavoitteiden tarkemmat perustelut ovat luettavissa jaoston testamentista, joka on tämän dokumentin liitteenä. Otsikot, jotka eivät ole tärkeysjärjestyksessä, ovat seuraavat:

- Koululiikunnan tuntimäärän lisääminen ja koulun liikunnallistaminen

- Veikkausvoittovarojen jakosuhdelain mukainen käyttö edunsaajien hyväksi
- Liikuntalaki, liikunnan kansalaisjärjestöt ja huippu-urheilu
- Olympiastadion erillishankkeeksi

Nämä aiheet eivät sulje pois minkään muun liikuntapoliittisen aiheen merkittävyyttä, mutta jaosto on omassa arviossaan katsonut, että konkreettisista ja ajankohtaisista teemoista nämä ovat joka tapauksessa sellaisia, että ainakin niiden parissa tulee olemaan tekemistä alkavalla toimikaudella. Jokainen teema on ollut esillä VLN:n lausunnoissa ja kannanotoissa viime vuosina, ja jokaisella on erittäin mittavaa rahallista tai muulla tavoin mitattavaa merkitystä.

Jaosto listasi myös joukon sellaisia aihealueita, joita alkavalla toimikaudella on syytä seurata tiiviisti ja tehdä tarvittaessa niihin liittyviä keskustelunavauksia tai aloitteita. Seurantaa ja toimenpiteitä vaativia teemoja tulevat jaoston näkemyksen mukaan olemaan ainakin seuraavat:

- Poikkihallinnollisuuden vahvistaminen ja ministeriörajojen madaltaminen liikunnan edistämisessä
- Urheilun EU-toimivalta ja sen tulevat vaikutukset kansalliselle tasolle
- Rahapelipolitiikka Euroopan unionissa ja sen vaikutukset kansalliseen yksinoikeusjärjestelmään
- Verotuskysymykset erityisesti urheiluseurojen varainhankinnan näkökulmasta
- Kunta- ja aluelainsäädännön mahdolliset lähivuosien muutokset ja niiden vaikutukset liikuntaan julkisena palveluna
- Huippu-urheilun muutostyön konkretisoituminen ja sen tulokset
- Liikunnan pysyminen mukana nuorisokulttuurin nopeassa kehityksessä
- Säännöllinen yhteydenpito VLN:n ja Yleisradion välillä erityisesti liittyen liikunnan ja urheilun asemaan Yleisradion ohjelmapolitiikassa.

Neuvoston kannalta keskeisimpiä liikuntajulkaisuja

Valtion liikuntaneuvosto on tuottanut itse muutamia tehtäväalueelleen kuuluvia julkaisuja ja lisäksi ollut eri tavoilla myötävaikuttamassa lukuisien muiden liikunnan alaa käsittelevien julkaisujen syntymisessä. Toimikauden keskeisimmät VLN:n omat julkaisut ovat liikuntapaikkarakentamisen ja liikuntatieteen suunta-asiakirjat sekä Valtion liikuntaneuvoston arvioinnit 2010 -julkaisu. Tieteen suunta-asiakirjan laadinnasta on vastannut liikuntatieteen jaosto ja liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjan laadinnasta rakentamisjaosto. Arviointijulkaisu sisälsi raportit kahdesta erillisestä mutta toisiinsa liittyvästä arviointityöstä (arviointi valtion liikuntapoliittisten toimien vaikutuksista sekä liikunnan edistämisen linjoista annetun valtioneuvoston periaatepäätöksen ja sen toteutumisen arviointi). Valtion liikuntaneuvosto on edesauttanut etenkin sellaisten tutkimusten julkaisemista, joiden on nähty palvelevan VLN:n arviointityön tulevia tietotarpeita.

Seuraavassa listauksessa mainitaan joitakin VLN:n kannalta keskeisimpiä julkaisuja toimikaudelta 2007-2011 (suluissa ilmestymisvuosi):

- * Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla. Ehdotus kansalliseksi liikuntaohjelmaksi julkisen ohjauksen näkökulmasta (2008)
- * Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 (2008).
- * Liikunnan rahavirrat Suomessa 2005 (2008).
- * Ehdotus liikuntalain ja -asetuksen muuttamiseksi (2009).
- * Uusi suunta liikuntatutkimukseen (2009).
- * Valtioneuvoston periaatepäätös liikunnan edistämisen linjoista (2009).
- * Valtion liikuntaneuvosto 90 vuotta: Linjoja liikuntaan vuodesta 1920 (2010).
- * Raportti kuntien erityisliikunnan tilanteesta 2009 (2010).
- * Valtion liikuntaneuvoston arvioinnit 2010 (2011).
- * Terveyttä edistävä liikunta kunnissa; Peruseraportti 2010 (2011).
- * Suomalaisten fyysinen aktiivisuus ja kunto 2010; terveyttä edistävän liikunnan nykytila ja muutokset (2011).
- * Liikunta koulutusjärjestelmässä -esiselvitys (2011).

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisusarjoissa ilmestyneitä julkaisuja voi hakea www-sivujen kautta osoitteesta <http://www.minedu.fi> -> julkaisut -> julkaisuhaku valitsemalla aihealueeksi "liikunta".

Lisätiedot:

Pääsihteeri Antti Vesala
antti.vesala@minedu.fi
(09) 1607 7242

Liikuntapolitiikan jaoston toimikauden 2007-2011 yhteenveto

(Liite Valtion liikuntaneuvoston toimikauden yhteenvetoon)

Valtion liikuntaneuvoston toimikauden päättyessä kunkin jaoston on toivottu laativan tulevaa toimikautta varten "testamentin", jossa kuvataan keskeisimpiä jaoston vastuualueelle kuuluvia teemoja ja osaltaan luodaan pohjaa tulevan toimikauden aloitukselle. Testamentin on tarkoitus toimia näin myös toimikautensa aloittavan valtion liikuntaneuvoston ja sen jaostojen koulutuksessa tukena varsinkin uusille jäsenille. Liikuntapolitiikan jaoston testamentti koostuu kolmesta osasta: Kuvaus toimikauden keskeisistä teemoista, pääpiirteet arviointitehtävän ohjauksen siirtymisestä jaoston vastuulle sekä muutamia liikuntapoliittisia kärkiteemoja, joiden edistäminen voidaan nähdä myös tulevan toimikauden keskeisiksi tavoitteiksi.

Päättävän kauden keskeisiä teemoja

LIIPOn käsittelemät lausunnonantoasiat:

1) Vuosittain: TA, TTS, tappiontakuu/kumppanuusavustukset, ansiomerkit, järjestöjen valtionapukelpoisuudet ja avustukset

2) Yksittäiset: kulttuuriseteli, KLO/vnpp, aluehallintouudistus, liikuntalain uudistaminen, liikuntapaikkojen perustamishankkeiden rahoitussuunnitelma

HUOM! Kulttuurisetelistä lausuttiin, että järjestelmän toimivuutta tulisi arvioida jonkin ajan kuluttua: mitkä käyttäjäryhmät ja mihin toimintaan käytetään.

LIIPOn aloite: Lajiliittojen valtionapukelpoisuuden pohtiminen

Kysymys: Onko tarpeen kasvattaa valtionapukelpoisten lajiliittojen määrää vai onko muita keinoja kannustaa eri lajeja kehittämään toimintaansa?

Kaksi keskeistä esitystä VLN:lle

1) KEHITTÄMISHANKE PIENLAJIEN YHTEISTYÖN LISÄÄMISEKSI

* Pieniä ja toisilleen läheisten lajien liittoja kannustetaan yhteistyöhön.

* Nykyiset pienet, noin 20 000 euroa ja sitä vähemmän valtionapua saavat järjestöt sekä mahdolliset uudet, syntyvät lajit ohjattaisiin ensisijaisesti hautomotyyppiseen SLU:n lajipalvelutoimistoon

* Myönnetään opetusministeriön avustus pienimpien lajiliittojen sijasta suoraan lajipalveluhautomolle, joka tarjoaa palveluita ja kehittämishankkeita jäsenliitoilleen.

2) LIIKUNTALAIN JA -ASETUKSEN VALTIONAPUKRITEERIT MÄÄRITELTÄVÄ UUDESTAAN

* Nykyiset valtionapukelpoisuuden hyväksymisen ehdot ja myös valtionapukriteerit tulisi määritellä uudestaan.

* Liikuntalain- ja asetuksen uudistamisen jälkeen ohjataan kaikki olemassa olevat valtionapukelpoisiksi hyväksytyt lajiliitot hakemaan valtionapukelpoisuutensa uudestaan uusien kriteerien perusteella.

Prosesseja, joita LiiPo on seurannut

- * yhdistyslain muutos.
- * arpajaislain muutos.
- * vammaisurheilujärjestöjen yhdistymisprosessi.
- * kansanterveysjärjestöjen yhdistymiseksi toteutettu prosessi.

VLN-kokonaisuus - yhteistyö jaostojen kesken

1) Rakentamisen suunta-asiakirja

* näkökulmat erityisesti: korjausrakentaminen, ympäristönäkökulmat, laajat käyttäjäryhmät, tasapaino huippu-urheilun ja harrasteliikunnan välillä.

2) Tieteen suunta-asiakirja

* näkökulmat erityisesti: soveltavaa ja liikuntahallinnon päätöksentekoa tukevaa tutkimusta, tutkimuksen painopisteet rakennettava liikuntapoliittisista tavoitteista.

3) Maahanmuuttajien kotouttaminen liikunnan avulla.

4) Yhteiskokous arviointitehtävän tiimoilta ja etenkin periaatepäätöksen arvioinnista.

5) SuomiAreenan huippu-urheilukeskustelun valmistelu.

6) Yhteiskokous arvioinnin ohjausryhmä ja tiedejaoston kanssa arvioitityöstä 6.10.2010.

Evidence based policymaking

Esimerkkejä tietotarpeista, joita LIIPO on käsitellyt. Osa toteutuu VLN-arvioinnin myötä:

- * Onko valtionhallinnon toimenpiteillä vaikutusta suomalaisten liikkumismotivaatioon ja liikuntakäyttämiseen ja tätä kautta liikunnan edistämiseen?
- * Miten valtionavustuksilla vaikutetaan liikuntapalveluiden saavutettavuuteen? Onko rakennetuilla (ja avustetuilla) liikuntapaikoilla liikuntaa edistävä vaikutus?
- * Miten kouluissa tapahtuvaa liikuntaa voidaan lisätä ja mitä keskeisiä ongelmia kouluissa liikkumisen kehittämisen esteenä on?
- * Mitä on eettinen ja yhteiskuntavastuullinen urheilu? Miten ja millä toimenpiteillä sitä voidaan edistää? Miten liikunnan etiikka ja yhteiskuntavastuu toteutuvat liikunnassa ja kuntourheilussa?
- * Liikunnan talous: Liikkumattomista aiheutuvat kustannukset sekä liikuntayrittäjäyys, liikuntamatkailu ja huippu-urheilutapahtumat sekä näiden vaikutus kansantalouteen.

* EU-toimivallan vaikutukset kansalliseen liikuntapolitiikkaan ja liikunnan edistämiseen.

* Urheilujuridiikan laaja-alainen kenttä.

* Tietohuolto: tietoa liikunnan alalta on olemassa paljon ja sitä on hajautettu erilaisiin ohjelmiin, hankkeisiin ja projekteihin. Minkälaista tietoa on olemassa ja missä? Miten tietohuoltoa voisi tehostaa?

Arviointityön tulo jaoston vastuulle

Päätyvällä kaudella on luotu pohja Valtion liikuntaneuvoston vastuulla olevalle valtion liikuntapoliittisten toimien vaikutusten arviointityölle. Ulkopuolelta hankitun konsulttityön ja hanketta varten asetetun arvioinnin ohjausryhmän toiminnan lopputuloksena syntyi arviointimalli ja sen kokeilun tuloksista kertova laaja raportti. Raportin ja sen yhteydessä kuvatun arviointimallin pohjalta rakentuu alkavan toimikauden aikana mallin päivitetty versio, jonka kehittäminen ja käyttö tapahtuu edelleen valtion liikuntaneuvoston ohjauksessa. Jatkotöiden valmistelun yhteydessä on ollut arviointityön ohjausvastuun siirtäminen liikuntapolitiikan jaostolle, joka toimisi hieman vastaavassa roolissa kuin arvioinnin ohjausryhmä päätyvällä kaudella on toiminut, eli asiantuntijatukena VLN:lle ja sen sihteeristölle. Erilliselle arvioinnin ohjausryhmälle ei ole varsinaista tarvetta, koska arviointityö tulee vakiintumaan kiinteäksi osaksi valtion liikuntaneuvoston normaalia toimintaa. Uuden liikuntapolitiikan jaoston asettamisvaiheessa onkin jo syytä ottaa huomioon tehtäväkentän uusi painottuminen. Muutosta on jaostossa jo ennakoitu ottamalla joitakin arviointimallin kehittämiseen liittyviä teemoja käsittelyyn kevään 2011 kokouksissa.

(Arviointityön sisällön ja rakenteen laajempi kuvaus on esitetty edellä valtion liikuntaneuvoston testamentin yhteydessä.)

Lähtöleveysuuden liikuntapolitiikasta

Tulevan kauden liikuntapoliittiset kärjet (ei tärkeysjärjestyksessä)

- 1) Koululiikunnan tuntimäärän lisääminen ja koulun liikunnallistaminen
- 2) Veikkausvoittovarojen jakosuhdelain mukainen käyttö edunsaajien hyväksi
- 3) Liikuntalaki, liikunnan kansalaisjärjestöt ja huippu-urheilu
- 4) Olympiastadion erillishankkeeksi

Koululiikunnan tuntimäärän lisääminen ja koulun liikunnallistaminen

Nuorten ikäluokkien heikkenevä kunto ja lisääntyvät terveysongelmat ovat merkki siitä, että elämäntavat ovat viime vuosina muuttuneet fyysisen toimintakyvyn kannalta epäsuotuisaan suuntaan. Näyttö negatiivisesta kehityksestä on selvää, mikä ilmenee mm. tuoreesta UKK-instituutin terveysliikuntaraportista. Perusopetuksen tuntijakouudistusta pohtineen työryhmän ehdotuksessa perusopetuksen kaikille yhteistä liikuntaa ehdotettiin lisättäväksi, mitä VLN piti oikeansuuntaisena mutta vielä riittämättömänä ehdotuksena. Tuntijakouudistuksen jäätyä toteutumatta myös tämä tarpeellinen lisäys jäi tekemättä. Tulevalla toimikaudella valtion liikuntaneuvoston ja liikuntapolitiikan jaoston on perusteltua jatkaa vaikuttamistyötä koululiikunnan lisäämiseksi perusopetuksessa. Myös toisen asteen koulutuksessa liikunnan asemaan

on kiinnitettävä huomiota. Esimerkiksi lukiossa kurssimuotoisuuden aiheuttamana haasteena on jatkuvan ja säännöllisen liikunnan turvaaminen. Huomiota on syytä kiinnittää myös siihen, että pelkästään liikuntatunneilla tapahtuvaa liikkumista lisäämällä ei pystytä korjaamaan negatiivista kehitystä, joka alkaa näkyä viimeistään yläkouluiässä. Tarvitaan koulun kokonaisuuden liikunnallistamista, joka kattaa liikuntatuntien lisäksi mm. koulumatkat, välituntiliikunnan, liikuntaa yleisesti tukevan kouluympäristön sekä kerhotoiminnan. Liikkuva koulu -hankkeen tuloksia on alkavalla toimikaudella syytä seurata tiiviisti.

Veikkausvoittovarojen jakosuhdelain mukainen käyttö edunsaajien hyväksi

Valtion liikuntaneuvosto on valtion talousarvioin liikunnan määrärahoista lausueessaan johdonmukaisesti kiinnittänyt huomiota veikkausvoittovarojen käyttöön jakosuhdelain mukaisiin tarkoituksiin. Erityisesti tämä koskee liikunnan koulutuskeskusten vapaan sivistystyön valtionosuuksia, jotka kaikista muista vastaavista valtionosuuksista poiketen rahoitetaan nykyään jo pääasiallisesti veikkausvoittovaroista. Tähän asiaan on vuoden 2011 budjetin käsittelyn yhteydessä kiinnittänyt huomiota myös eduskunnan valtiovarainvaliokunta, joka ei pidä tätä hyväksyttävänä. Vaikuttamistyötä lausuntojen kautta ja muilla tavoilla on syytä jatkaa, jotta kaikkien periaatteessa ongelmalliseksi tunnistama tilanne saataisiin myös ratkeamaan siten, että koulutuskeskusten vapaan sivistystyön valtionosuudet rahoitettaisiin yleisistä budjettivaroista ja veikkausvoittovarot jäisivät siihen käyttöön, johon ne on tarkoitettu. Valtion liikuntaneuvosto on yksiselitteisesti sillä kannalla, että veikkausvoittovarot tulee käyttää lain mukaisten edunsaajien hyväksi.

Liikuntalaki, liikunnan kansalaisjärjestöt ja huippu-urheilu

Päättäneellä vaalikaudella eduskuntaan tuomatta jääneessä liikuntalain uudistuksessa oltaisiin muutettu liikuntajärjestöjen avustamista koskevia lainkohtia siten, että avustusta voisi saada vain järjestö, jonka pääasiallinen toiminnan tarkoitus on liikunta. Lisäksi lakiin oltaisiin tuotu osin jo sovellettava yhden lajiliiton periaate sekä mahdollisuus kumota valtionapukelpoisuus sellaiselta järjestöltä, joka ei enää täytä valtionapukelpoisuuden kriteerejä. Liikuntapolitiikan jaoston kannalta on luontevaa olla mukana tukemassa sellaisia muutoksia, jotka edistävät ja vahvistavat liikunnan voimavarojen suuntaamista ensisijaisesti liikuntapoliittisia tavoitteita tukeviin tarkoituksiin. Huippu-urheilun muutosprojekti on nostanut huomion kohteeksi järjestökentän toimivuuden parantamisen ja kentän uudistamisen myös siitä näkökulmasta, että järjestö rakenne pystyisi nykyistä paremmin tukemaan urheilijan polkua. Järjestöjen valtionapujen on edistettävä liikuntaa sen eri osa-alueilla. Jos valtionapujärjestelmässä havaitaan piirteitä, jotka estävät tai hidastavat toivotun suuntaista kehitystä, järjestelmää pitää kyetä muuttamaan. Tässä lain uudistamiselle on vahvat perustelut.

Olympiastadion erillishankkeeksi

Liikuntapolitiikan jaostossa valmisteltiin syksyllä 2010 valtion liikuntaneuvoston kannanotto, jossa ehdotettiin Helsingin olympiastadionin ottamista erilliseksi hankkeeksi, josta päätettäisiin hallitusohjelmassa. Olympiastadionin kunnostus- ja kehittämistarpeet ovat niin mittavat, ettei nykyisen kaltaisella liikuntapaikkarakentamisen määrärahoista rahoitettavalla korjaustoiminnalla pystytä saamaan asiaan kestävä ratkaisua. Olympiastadionin pelkät tiedossa olevat peruskorjaustarpeet ovat suuruusluokaltaan samaa tasoa kuin valtion liikuntatoimen koko vuoden budjetti yhteensä. Hallitusohjelmatasoinen poliittinen sitoutuminen usean vuoden mittaiseen kokonaisvaltaiseen peruskorjaus- ja kehittämishankkeen rahoitukseen on varmin tapa taata se, että ainutlaatuinen urheilun ja kulttuurin suur tapahtumien arena säilyy edelleen käyttökelpoisena. Jos hallitusohjelmatarkaisua ei pystytä saamaan aikaan, on erillishankkeen edistämiseksi tulevan toimikauden aikana haettava muita keinoja. Olympiastadionin kehittäminen palvelisi myös tapahtumapolitiikkaa tarjoten jatkossa yhä vahvempia perusteluita urheilun ja kulttuurin suur tapahtumien saamiseksi Suomeen.

Muita liikuntapolitiikan kannalta huomionarvioisia seurannan kohteita

Edellä mainittujen konkreettisten asiakokonaisuuksien ohella on lähivuosina näköpiirissä monia muitakin aihealueita, joiden kehityksestä on liikuntapolitiikan kannalta aiheellista pysyä tietoisena. Tärkeiksi aihepiireiksi voidaan tunnistaa ainakin seuraavat:

- Urheilun EU-toimivalta ja sen tulevat vaikutukset kansalliselle tasolle
- Rahapolitiikka Euroopan unionissa ja sen vaikutukset kansalliseen yksinoikeusjärjestelmään
- Verotuskysymykset erityisesti urheiluseurojen varainhankinnan näkökulmasta
- Kunta- ja aluelainsäädännön mahdolliset lähivuosien muutokset ja niiden vaikutukset liikuntaan julkisena palveluna
- Huippu-urheilun muutostyön konkretisoituminen ja sen tulokset
- Liikunnan pysyminen mukana nuorisokulttuurin nopeassa kehityksessä.

Lisätiedot:

Pääsihteeri Antti Vesala
antti.vesala@minedu.fi
(09) 1607 7242

Erityisryhmien liikunnan jaoston työsuunnitelman 2007-2011 toteutusarviointi

Valtion liikuntaneuvoston erityisliikunnan jaosto hyväksyi nelivuotiskauden 2007-2011 työsuunnitelman joulukuussa 2007 ja on sen jälkeen pyrkinyt toteuttamaan tuolloin hyväksytyyn työsuunnitelman sisältämiä tavoitteita ja toimenpiteitä. Jaosto on pitänyt vuosittain 6-7 kokousta ja sen alainen erityisliikunnan koulutusta koordinoanut työryhmä 3-4 kokousta. Sen lisäksi jaostolla on ollut vuosien 2010-2011 aikana erityisliikunnan integraatio- ja inklusiiokehitystä arvioinut työryhmä, joka on pitänyt 4 kokousta. Työryhmä on valmistanut tämän raportin liitteenä olevan inklusiiokehityksen arviointiraportin (liite 3).

Jaosto on lisäksi antanut siltä vuosittain pyydettyjä lausuntoja valtion liikuntaneuvostolle sekä opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntayksikölle. Jaosto on myös toteuttanut ja osallistunut yhteistyössä Liikuntatieteellisen Seuran kanssa useiden erityisliikunnan alan valtakunnallisten seminaarien järjestämiseen sekä koordinoanut alan kansainvälisen yhteistyön kehittämistä. Suurimpana kansallisena tapahtumana nelivuotiskauden aikana oli Jyväskylässä 5.-6.5.2010 järjestetyt erityisliikunnan 7. valtakunnalliset neuvottelupäivät sekä näihin kytkeytyen 6.-8.5.2010 erityisliikunnan alan eurooppalainen EUCAPA-kongressi, joihin osallistui yhteensä n. 450 erityisliikunnan alueen asiantuntijaa.

Jaoston toiminnan painopisteet

Jaoston työn kolme keskeistä painopistettä ovat työsuunnitelman mukaan olleet:

1. Kaikille avoimen liikunnan kehittäminen,
2. Paikallistasolla tehtävä yhteistyö ja
3. Laaja tiedonvälitys erityisliikunnan alueella.

Näiden toimintaperiaatteiden suunnassa on edetty mm. seuraavasti:

- Jaosto on edistänyt integraatio- ja inklusiotyötä mm. seuraamalla ja tukemalla Kaikille avoinliikuntaohjelman työtä ja toteuttanut myös inklusion arviointia (2 seminaaria) sekä tehnyt vuoden 2011 kevään aikana raportin ja väliarvioinnin inklusiivisen liikunnan tilanteesta Suomessa.
- Paikallistason yhteistyön kehittämisessä on tuettu kuntia ja järjestöjä erilaisten yhteistyöhankkeiden alueella, n. 10 hanketta yhteensä v. 2007-2010 (vuosittaiset seminaarit ja informaatio-ohjaus).
- Tiedonvälityksessä on lähetetty vuosittain erityisliikunnanohjaajille 4-6 ajankohtaiskirjettä ja lisäksi kehitetty www.erityisliikunta.fi -sivustoa yhteistyössä Liikuntatieteellisen Seuran kanssa sekä tuotettu artikkeleita liikunta-alan lehtiin. Lisäksi tiedonvälitystä on toteutettu useiden seminaarien ja koulutustilaisuuksien avulla.

Toimenpiteet kaudella 2007-2011

Yleistä resursseista ja arvioinnista

Erityisliikunnan valtakunnantasoiset resurssit ovat nousseet vuoden 2007 5,7 miljoonan euron tasolta vuoden 2011 7,4 miljoonan euron tasolle, joten uutta toimintaa on voitu saada liikkeelle noin kymmenessä uudessa keskisuuressa kunnassa sekä muutamissa erityisliikuntajärjestöissä.

VLN:n erityisliikunnan jaosto on osallistunut valtion liikuntaneuvoston toteuttamaan liikuntakulttuurin arviointityöhön antamalla näkemyksiä ja lausuntoja sekä aineistoja arviointityöryhmän käyttöön. Jaosto on sitoutunut myös arvioinnin jatkotyöhön.

Kuntien erityisliikuntatyö

- Julkaistu uusi arvio kuntien erityisliikunnan tilanteesta (OPM:n työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:17) ja saatu myös lisää erityisliikunnan vastuutyöntekijöitä kuntiin. Lisätiedot Liikunta & Tiede-artikkelissa 6/2010, s. 72-75.

- Organisoitu vuosittain kuntien erityisliikunnanohjaajien työseminaarit (Helsinki 2007, Jyväskylä 2008, Helsinki 2009 ja Jyväskylä 2010) sekä 7. erityisliikunnan valtakunnalliset päivät yhteistyössä Liikuntatieteellisen Seuran kanssa 5.-6.5.2010 (päivillä n. 250 osallistujaa).

- Seurattu kymmentä erityisliikunnan kunnallista kehittämishanketta ja tehty tällä alueella tiivistä yhteistyötä TELI-toimikunnan kanssa sekä ohjattu hankkeita kunnissa eri puolilla maata.

- Saatettu liikkeelle suurten kaupunkien erityisliikunnan verkostoyhteistyö, joka jatkuu 19.5.2011 järjestetyn toisen työseminaarin suositusten kautta.

- Tuotettu kotimaiseen ja kansainväliseen käyttöön yhteenveto kuntien erityisliikunnanohjaajien työn kehityksestä Suomessa ja tehty tunnetuksi alan kehitystä kuvaavaa historiateosta (ks. lähdeluettelo: Kaurala & Väärälä, Jyväskylä 2010).

Liikuntatilojen ja -paikkojen esteettömyystieto ja saavutettavuus

- Toimitettu liikuntarakentamisen suunta-asiakirjaan esteettömyyttä koskevan ohjauksen aiempaa konkreettisempaa sisältöä.

- Tuettu VAA ry:n ja Kynnys ry:n yhteistä esteettömyyshanketta siten, että OKM:lle muodostuu jatkossa selkeä kuva siitä, mitä uusia esteettömyysjulkaisuja tarvitaan (ESTE-hanke).

- Saatu neljä uutta esteettömyysjulkaisua, joiden avulla kunnat voivat jatkossa lisätä saavutettavia liikuntatiloja ja -ympäristöjä.

Erityisliikuntajärjestöjen toimintaedellytykset

- Tuettu vammais- ja erityisliikuntajärjestöjen toimintamäärärahojen korotuksia siten, että niiden perusavustukset ovat nousseet v. 2007 2,3 miljoonan euron tasolta vuoden 2011 4,1 miljoonan euron tasolle ja tuettu neljän suomalaisen vammaisliikuntajärjestön yhdistymistä VAA ry:ksi (liikunta-, näkö- sekä kehitysvammaiset ja elinsiirtoväki).

- Annettu lausunnot kansanterveysjärjestöjen liikuntatoiminnan valtionapukelpoisuuden säilyttämisestä osana liikuntalain uudistusprosessia.

Ikäihmisten liikunnan kehittäminen

- Tuettu valtakunnallisen Voimaa vanhuuteen- ohjelman toteutusta ja saattamista toiselle viisivuotiskaudelle 2010-2014.
- Järjestetty koulutusta ikäihmisten liikunnan alueelta kuntien liikuntatoimen edustajille yhteistyössä Ikäinstituutin kanssa sekä välitetty kuntien erityisliikuntatyöntekijöille uusia ajankohtaisjulkaisuja ikäihmisten liikunnan alueelta.
- Käynnistetty Voimaa vanhuuteen- ohjelman ohjausryhmän johdolla ikäihmisten liikunnan kansallisen toimenpideohjelman laadinta, joka valmistui kevään 2011 lopulla.

Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden liikunta

- Osallistuttu Nuori Suomi ry:n kehittämishankkeeseen liikunnasta syrjäytymisvaarassa olevien lasten ja nuorten liikunnan kehittämiseksi erityistarpeita omaavien lasten osalta.
- Järjestetty kuntien edustajille koulutusta pitkäaikaissairaiden liikunnan alueelta mm. liikunnan käypä hoito-suositusten tunnetuksi tekemiseksi.
- Tuettu mielenterveysalan liikuntajärjestöjen työn kehittämistä liikuntatoiminnassa.

Maahanmuuttajien liikunnan kehittämistyö

- Osallistuttu maahanmuuttajien liikunnan kehittämisohjelman laadintaan (OPM:n työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:16).
- Käsitelty monikulttuurisen liikunnan kehitystyötä ja annettu tätä koskevia lausuntoja opetus- ja kulttuuriministeriölle.
- Tehty opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntayksikölle sen pyytämiä selvityksiä maahan muuttajien liikunnan kokonaistilanteesta ja po. alueen järjestöjen työstä.

Erityisliikunnan tutkimus

- Saatu sisällytetyksi liikuntatieteellisen tutkimuksen suunta-asiakirjaan soveltavan liikunnan osioita ja uusia tutkimushankkeita liikkeelle vuosittain muutamia.
- Levitetty uutta erityisliikunnan suomalaisen kehityshistorian julkaisua sekä vammaisurheilun historiateosta alan kentälle.

Soveltavan liikunnan koulutus

- Koordinoitu soveltavan liikunnan ohjaaja- ja opettajakoulutusta yhteistyössä Jyväskylän yliopiston liikuntatieteiden laitoksen sekä ammattikorkeakoulujen edustajien kanssa.
- Järjestetty vuosittaiset erityisliikunnan kouluttajatapaamiset yhteistyössä Liikuntatieteellisen Seuran kanssa.

Kansainvälinen yhteistyö

- Toteutettu yhteistyössä Liikuntatieteellisen Seuran ja Jyväskylän yliopiston kanssa erityisliikunnan eurooppalainen EUCAPA-kongressi 6.-8.5.2010; yli 200 osallistujaa.

- Välitetty alan kouluttajille THENAPA-verkoston valmistamia ja muita uusia eurooppalaisia koulutusaineistoja.

- Koordinoitu suomalaisosanottoa erityisliikunnan kansainvälisen IFAPA-järjestön kongresseihin Brasiliassa v. 2007 ja Ruotsissa v. 2009 kesällä ja informoitu Ruotsin Gävlessä pidetyn kongressin tuloksista laajasti Suomessa alan kotimaisille kouluttajalaitoksille.

- Tuettu Suomen aktiivista osallistumista paralympiaurheiluun.

Ohessa on liitteenä 1 luettelo keskeisistä erityisliikunnan julkaisuista vuosilta 2007 - 2011, joiden kaikkien osalta opetus- ja kulttuuriministeriön tuki on mahdollistanut julkaisemisen.

Kyseiset julkaisut ovat merkittävä osa erityisliikunnan alueen informaatio-ohjausta.

Liitteenä 2 on valtion liikuntaneuvoston erityisliikunnan jaoston kokoonpano kaudella 2007 - 2011.

Liitteenä 3 on jaoston valmistama selvitys inklusiivisen liikuntatoiminnan kehitysvaiheesta, jota voidaan käyttää vuodesta 2011 eteenpäin keskeisenä tietopohjana integraatio- ja inklusiiviyttä edistettäessä.

Yhteenvetoa ja johtopäätöksiä tulevaisuuteen

Erityisliikunnan alueen kehityksen olennaiset johtopäätökset kaudelta 2007-2011 ovat:

1. Resursoinnissa on tapahtunut myönteistä kehitystä (v. 2007 5,7 milj. €-> v. 2011 7,4 milj. €), mikä vastaa liikunnan yleisen rahoitustason nousua.

2. Kuntien erityisliikunnanohjaajien työn kehitys on ollut positiivista, mutta kehittämistarpeita on tällä alueella yhä runsaasti (OPM-julkaisu 2010:17).

3. Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU:n synty on edistänyt yhteistyötä suomalaisen vammaisliikunnan kentässä ja yhteistyön kehittämistä tulee yhä jatkaa.

4. Inklusion edistämiseksi on nyt otettu ensimmäiset merkittävämmät askeleet, mutta kyseessä on pitkän prosessin alku, jossa tulee seurata myös kansainvälistä kehitystä.

5. Ikäihmisten liikunnan alueella on saavutettu uusi positiivinen kehittämistyön vaihe ja samankaltaista laajempaa organisatorista avautusta kaivataan myös mielenterveyskuntoutujien liikunnan alueelle.

6. Liikuntatilojen esteettömyyden ja turvallisuuden edistämiseksi ollaan saamassa tulevien kehittämistoimien suositukset vuoden 2011 aikana.

7. Monikulttuurisen liikunnan kehitystyöhön on saatu oma kehittämisohjelmansa, jonka perusteella tulee arvioida lähivuosien toimenpiteiden suuntaamista.

Liite 1: Tärkeimmät uudet erityisliikunnan julkaisut vuosina 2007-2011

Yhdessä kehittämisen paikallisiin ratkaisuihin. Erityisliikuntaa kuntiin 2004-2006- kehittämis- ja konsultointiprojektin loppuraportti. Toni Piispanen. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu 160. Helsinki, 2007.

Erityistä tukea tarvitsevat lapset ja inklusio liikunnallisen iltapäivätoiminnan kehittämishankkeissa 2004-2007. Aija Saari. LIKES-julkaisu 192. Jyväskylä, 2007.

Kummajaisesta huippu-urheiluksi. Suomen vammaisurheilun historia 1960-2005. Leena Kumm. Jyväskylän yliopiston liikuntatieteiden laitos, tutkimuksia 2/2007. Jyväskylä, 2007.

Esteetön luontoliikunta. Irma Verhe & Marko Ruti ja Suomen Invalidien Urheiluliitto. OPM:n liikuntapaikkajulkaisu 93. Rakennustieto Oy, Helsinki 2007.

Iäkkäiden ihmisten liikuntapaikkojen suunnittelu. Vuokko Lehmuspuiho & Satu Åkerblom. OPM:n liikuntapaikkajulkaisu 94. Rakennustieto Oy, Helsinki 2007.

Yhdessä liikkeelle. Heidi Hölsömäki (toim). Soveltava Liikunta SoveLi ja Edita Prima Oy. Helsinki 2008.

Fyysinen aktiivisuus iäkkäiden henkilöiden hyvinvoinnin edistäjänä. Raija Leinonen & Eino Havas (toim). Liikunnan yhteiskunnallinen perustelu III. LIKES-julkaisu 212. Jyväskylä 2008.

Paralympialaiset tutuksi. Suomen Paralympiakomitea, Helsinki 2009.

Erityisliikunnan kehittäminen kunnissa. Erityisliikuntaa kuntiin 2007-2009 -kehittämis- ja konsultointiprojekti. Toni Piispanen. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu 164. Helsinki, 2010.

Liiku Mieli Hyväksi- hanke - loppuraportti. Teemu Mäkipaakkanen ja Satu Turhala. Suomen Mielenterveysseuran julkaisu, Suomen Kehyspaino Oy, Nummela 2010.

Erityisestä kaikille avoimeen liikuntaan - Suomalaisen erityisliikunnan juuret ja kehittyminen. Outi Kaurala ja Anu Väärälä. Jyväskylän yliopisto, Liikuntatieteiden laitoksen tutkimuksia 1/2010.

Raportti kuntien erityisliikunnan tilanteesta vuonna 2009. Timo Ala-Vähälä. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2010:17. Yliopistopaino, Helsinki 2010.

Liite 2: Erityisryhmien liikunnan jaosto 2007-2011

Kansanedustaja SUSANNA HUOVINEN, Jyväskylä pj.

Tutkimuspäällikkö KAISU LAASONEN, Saimaan AMK / Lappeenranta

Tiedottaja OUTI LINDROOS, Vihti

Toimialapäällikkö ELINA KARVINEN, Ikäinstituutti / Helsinki

Ylitarkastaja MARI MIETTINEN, STM / Helsinki

Urheiluasiamies PERTTI PERKO, Turun liikuntavirasto / Turku

Professori PAULI RINTALA, Jyväskylän yliopisto / Jyväskylä

Suunnittelija RAIMO TUOMAINEN, KYS / Kuopio

Lehtori MARKO VAAPPO, Yrkeshögsskola Arcada / Helsinki

Suunnittelija KARI KOIVUMÄKI, OKM / Helsinki

sihteeri

Liite 3: Inklusioraportti

Päämääränä kaikille avoin ja yhteinen liikunta: Suomalaisen liikunnan inklusiokokemusten arviointi 2005-2011.

Tausta ja työryhmän asettaminen

Vammais- ja erityisliikunnassa on jo pitkään keskusteltu sekä integraatiosta että inklusiosta. Näillä käsitteillä on tarkoitettu erityistarpeita omaavien liikkujien toiminnan lähentymistä yleisiin liikuntapalveluihin. Molempien käsitteiden sisältöä on määritelty tarkemmin v. 2005 valtion liikuntaneuvoston erityisliikunnan jaoston julkaisemassa muistiossa ”Yhteinen ja kaikille avoin liikunta - erityisliikunnan yhteistyön ja integraation kehittäminen suomalaisessa liikuntakulttuurissa” (ELJ, 26.9.2005) sekä Aija Saaren (2009) artikkelissa Liikunta ja tiede - lehdessä.

Valtion liikuntaneuvosto on tehnyt nelivuotiskaudellaan 2007 - 2011 ensimmäisen laaja-alaisen suomalaisen liikuntakulttuurin arviointimallin, jota voidaan hyödyntää osittain myös integraatio- ja inklusiokehityksen arvioinnissa. VLN:n arviointiraportti ei sisällä erityisliikunnan integraatio- ja inklusiokehityksen syvällisempää arviota, mikä johtuu lähinnä siitä, että kokonaisarviointi on laajuutensa vuoksi luonteeltaan sellainen, ettei siinä voida edetä syvälle liikuntakulttuurin eri osien yksityiskohtiin. Integraation ja inklusion toteutumisen arviointi edellyttää erilaisia lähestymistapoja ja monimuotoisia menetelmiä tiedon keräämisessä ja analysoinnissa.

VLN:n näkökulmasta integraation ja inklusion toteutumisen arvioinnin keskeisenä tavoitteena tulee olla se, miten politiikkaohjelmat, periaatepäätökset ja muut tavoitteet toteutuvat liikuntakulttuurissa ja miten tuloksia voidaan hyödyntää ohjausinstrumenttien käytössä, esim. resurssiohjauksessa tai tiedolla ohjaamisessa. Laajemmassa ja syvällisemmässä arvioinnissa tulee tarkastella koko toimintakenttää, johon sisältyvät kansalaistoiminnan lisäksi varhaiskasvatus ja koulun liikuntakasvatus sekä kuntien ja yksityisten yritysten tuottamat liikuntapalvelut.

Valtion liikuntaneuvoston erityisliikunnan jaosto on organisoinut vuoden 2010 aikana useita tilaisuuksia, joissa on kerätty tietoja ja kokemuksia integraatio- ja inklusiokehityksestä. Jyväskylässä 5.-6.5.2010 järjestetyillä 7. valtakunnallisilla erityisliikunnan päivillä integraation ja inklusion tilannetta Suomessa käsiteltiin teemaseminaarissa ”Integraatiota järjellä ja sydämellä”.

Seminaari kirjasi kaksi suositusta jatkotoimenpiteiksi:

* Käynnistetään koordinoiva integraation ja inklusion yhteishanke, joka jatkaa kehittämistä aiemmin toteutettujen projektien pohjalta. Hanke tukee prosessiin mukaan lähteviä starttirahalla, johon liittyy konsultointi ja kehityskumppanuus (koulutus, esteettömyys, välineet jne.) sekä jatkuva arviointi.

* Selkeytetään työnjakoa liikunnan kansalaistoiminnan kentällä (VAU, Paralympiakomitea, lajiliitot ja toimialat, SLU, Soveli, liikunnan aluejärjestöt jne).

Tuon seminaarin jälkeen erityisliikunnan jaosto järjesti 11.5.2010 Helsingissä järjestöseminaarin, jonka tavoitteena oli syventää integraation ja inklusion käsittelyä.

Valtion liikuntaneuvoston erityisliikunnan jaosto asetti tavoitteekseen tuottaa raportti suomalaisen vammais- ja erityisliikunnan yhteistyökokemuksista yleisen liikuntakulttuurin kanssa kauden 2007-2011 loppuun mennessä. Tätä tehtävää varten jaosto asetti 9.9.2010 asiantuntijatyöryhmän, jonka työskentelyyn ovat osallistuneet seuraavat henkilöt:

Kaisu Laasonen	VLN / ELJ, puheenjohtaja
Riikka Juntunen	VAU ry
Hannele Pöysti	"
Aija Saari	"
Anne Taulu	Soveltava Liikunta SoveLi ry
Terhi Pihlajaniemi	"
Tinja Saarela	"
Riitta Samstén	"
Reetta Kettunen	"

Työryhmän sihteerinä on toiminut suunnittelija Kari Koivumäki opetus- ja kulttuuriministeriön liikuntayksiköstä. Työryhmä on kokoontunut neljä kertaa.

Tässä arvioinnissa esitetään tietoja ja johtopäätöksiä vuonna 2005 julkaistun muistion jälkeisestä integraatio- ja inklusiokehityksestä. Raportissa kuvataan vain kansalaistoiminnan kehittymistä ja siitä on rajattu ulkopuolelle useita inklusion toteutumisen kannalta keskeisiä toimintoja kuten varhaiskasvatus ja koulun liikuntakasvatus sekä kuntien ja yksityisten yritysten järjestämät liikuntapalvelut. Tässä raportissa ei käsitellä myöskään kansainvälisiä inklusioprosesseja ja niiden tuloksia, vaikkakin muiden maiden kokemuksilla on merkitystä kotimaista kehitystä arvioitaessa ja ne tulee ottaa mukaan tulevia kehitystavoitteita asetettaessa.

Integraation ja inklusion arviointi ja mittaaminen on varsin ongelmallista, sillä yleisiin ryhmiin tai palveluihin osallistuva vammaisen tai pitkäaikaisesti sairas liikkuja ei näy yleensä tilastoissa. Tämän vuoksi integraation ja inklusion tarkastelun yhtenä lähtökohtana tulisi jatkossa olla liikuntapalvelujen saatavuus ja saavutettavuus, niiden korkea laatu sekä toimintojen rakenteet ja niiden avoimuus. Niin laaja-alaisen tutkimuksen tekeminen vaatii monipuolisen tutkimusasetelman sekä erilaisia tiedonhankinta- ja tutkimusmenetelmiä, joita tämän työryhmän työssä ei ole ollut mahdollista toteuttaa.

Nyt käsillä olevan arvioinnin lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö on myöntänyt Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry:lle erillisen kohdemäärärahan "Inklusion nosteet ja esteet"-selvitystyön tekemiseen ja tämän selvityksen on tarkoitus valmistua lokakuulla 2011.

Integraation prosessit tavoittelevat inklusiota

Tavoitetila: Kaikkien pitää voida valita harrastuksensa ja ympäristönsä.

Aija Saari (2011) kuvailee väitöskirjassaan, että integraation ja inklusion käsitteet menevät osittain ristikkäin ja lomittain. Lisäksi ne ymmärretään hieman eri tavoin riippuen siitä katsotaanko asiaa erityispedagogiikan, sosiaalipolitiikan vai vammaisyhteisöjen näkökulmasta. Käsitteiden välisiä eroja voi kuvata seuraavasti. Integraatio on yksilöiden tai tiettyjen ihmisryhmien siirtämistä jostakin erillään olevasta yleiseen (esimerkiksi urheiluseuraan). Integraation prosessit tavoittelevat inklusiota.

Inklusiossa puolestaan katsotaan meidän kaikkien jo olevan osa omaa yhteisöämme ja siten oikeutettuja sen liikuntapalveluihin. Kun teemme inklusiotyötä pyrimme muokkaamaan palveluja avoimiksi kaikille. Inklusiivisen toiminnan rinnalla käytetään usein ”kaikille avoin liikunta” -käsitettä. Kyseessä on jatkuva prosessi. Avoin toiminta sisältää ajatuksen toiminnan saavutettavuudesta ja mahdollisuuksien tasa-arvosta. Mahdollisuuksien tasa-arvo merkitsee vapautta valita vertais- ja avoimen toiminnan välillä, mutta myös mahdollisuutta toimia molemmilla alueilla. (Saari 2011.)

Vuonna 2006 voimaan tullut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva ihmisoikeussopimus (artikla 30.5) on luonut pohjan sekä kaikille avoimen eli yhdessä tapahtuvan liikunnan että erikseen eli vertaisryhmissä tapahtuvan toiminnan kehittämiseen.

Kehitysprosessi vuosina 2005-2011

Suomessa inklusion kehittämistä on käynnistetty pääosin hanketyönä, mikä on vaikuttanut toimintatapoihin ja tuloksellisuuteen. Työryhmä on kuullut asiantuntijoina vammaisurheilun ja soveltavan liikunnan järjestöjen edustajia. Alla esiteltävien selvitysten pohjalta voidaan muodostaa kuvaa siitä, kuinka paljon liikuntajärjestöjen toiminta on edennyt inklusiivisen liikuntakulttuurin suuntaan Suomessa viime vuosien aikana. Lisäksi liikuntapalvelujen saavutettavuutta on kehitetty määrätietoisesti osana järjestöjen perustehtäviä useilla eri tavoilla.

Tarkastelun kohteina olevat hankkeet ja toimenpiteet

Työryhmä on kuullut asiantuntijoina erityisesti seuraavien organisaatioiden ja hankkeiden edustajia sekä käyttänyt lähteinään seuraavien hankkeiden ja selvitysten raportteja:

- Vammaisurheilujärjestöjen yhteinen Liikuntaa kaikille lapsille –hanke, 2002-2008
- SIU:n, SKLU:n, NKL:n, Paralympiakomitea ja SLU:n Kaikille avoin liikunta –hanke, 2006-2010
- Suomen Paralympiakomitean Vammaisurheilun integraatiohanke, 2005-2007
- Soveltava Liikunta SoveLi ry:n inklusiota koskeva jäsenkysely 2011. Selvitys on luettavissa www.soveli.fi/arkisto/materiaalisalkku.

Järjestöjen toimintaa integraation ja inklusion alueella

Nuoren Suomen Liikunnasta syrjäytyneet lapset ja nuoret -hanke 2009-2011 on myös sisältänyt inklusiivisia tavoitteita ja menettelyitä, joihin voi tutustua osoitteessa www.nuorisuomi.fi/erityinentuki.

VAU ja SoveLi ovat konsultoineet järjestöjä, kuntia ja muita yleisen liikuntakulttuurin toimijoita kehittämistyössä sekä osallistuneet yhteisten toimintojen suunnitteluun ja toteutukseen. Monet järjestöt ja muut toimijat ovat kehittäneet toimintojaan myös itsenäisesti. Liikunnan aluejärjestöissä integraatio ja inklusio ovat lisääntyneet lasten liikunnassa sekä aikuisten terveystuunnassa

Selvityksen tulokset

Liikuntaa kaikille lapsille -hanke 2002-2008

Liikuntaa Kaikille Lapsille -hankkeen (2002–2008) tavoitteena olivat kaikille avoimet, matalan kynnyksen kerhot, seurat ja harrastusryhmät. Suomen Invalidien Urheiluliitto ry ja Kehitysvammaisten Liikunta ja Urheilu ry. käynnistivät verkostomaisen yhteistyön. Myöhemmin mukaan liittyi myös Näkövammaisten Keskusliitto ry:n liikuntatoimi. Kehittämiskumppaneiksi löytyivät Nuori Suomi, lajiliitot, liikunnan aluejärjestöt, Invalidiliitto sekä Jyväskylän yliopisto. Kaikkiaan verkostoyhteistyössä oli mukana noin sata oppilaitosta, järjestöä tai kuntaa.

Hankkeen arviointiraportin (Saari, Rautio & Remahl 2008) mukaan hanke oli tuloksiltaan ja vaikutuksiltaan merkittävä ja se käynnisti suomalaisen liikuntakulttuurin inklusioajattelun. Koulutusten, tapahtumien ja liikuntaleirien kautta saatiin aikaan tuhansia vammaisten ja vammattomien lasten kohtaamisia, jotka veivät inklusioa eteenpäin ruohonjuuritasolla. Hankkeen aikana koottiin kouluttajaverkosto, luotiin toiminnallinen koulutusmalli sekä koulutettiin lähes tuhat ammattilaista, opiskelijaa ja seuratoimijaa. Yleisen liikunnan toimijat (lajiliitot, seurat, toimialajärjestöt, aluejärjestöt ym.) rohkaistuivat toteuttamaan kaikille avoimia tapahtumia ja tarjontaa.

Hankkeen päätyttyä Nuori Suomi otti vastuulleen erityisen tuen kehitystyön, Kaikille Avoin -ohjelma käynnistyi ja vammaisurheilujärjestöjen keskinäisen yhteistyön vahvistuminen johti osaltaan yhdistymisprosessin käynnistymiseen.

Vammaisliikuntajärjestöjen ja SLU:n Kaikille avoin- hanke 2006-2010

Kaikille Avoin -ohjelman tavoitteena oli jatkaa inklusion ja integraation edistämistä suomalaisessa liikunnassa ja urheilussa. Hankkeen suunnittelussa ja toteutuksessa hyödynnettiin erityisesti Australian Sports Commissionin CONNECT-ohjelmaa sekä Norjan integraatioprosessin kokemuksia. Hankkeen sisältökokonaisuudet olivat koulutus, konsultointi ja rekrytointi, joita toteutettiin verkostoissa eri toimijoiden kanssa. Vaikka Kaikille Avoin alkoi vammaisurheilujärjestöjen koordinoimana, tavoitteena oli laajentaa toimintaa myös vammaisurheilun ulkopuolelle. Hankkeen hallinnointi ja toiminta siirtyivät vuoden 2009 alussa SLU:hun, missä se nivottiin osaksi Reilu Peliä. Hankkeen koulutuksellisista sisältökokonaisuuksista tehtiin oma Avoimet ovet -työpaja, joka on nykyään osa VAU:n koulutustarjontaa. Hanketoimijat osallistuivat aktiivisesti VOK-perusteiden sisällön tuottamiseen. Rekrytoinnissa tehtiin yhteistyötä lajiliittojen (esim. curling) kanssa ja konsultoinnissa mallinnettiin kehityskumppanina toimimista. Hankkeen kokemusten perusteella voidaan todeta, että inklusion ja integraation huomioiminen läpi koko suomalaisen liikunnan ja urheilun on pitkäjänteistä työtä ja sitoutumista vaativa prosessi. Onnistuakseen se vaatii kaikkien toimijoiden yhteistyötä, jota pitää jatkaa määrätietoisesti myös hankkeen päättymisen jälkeen.

Suomen Paralympiakomitean vammaisurheilun integraatiohanke 2005-2007

Paralympialajeja koskeva lajiliittointegraatio käynnistyi vuonna 2005 opetusministeriön tuella. Suomen Paralympiakomitea ry:n integraatiohankkeessa vuonna 2005 lajiliiton alle siirtyivät judon, purjehduksen ja uinnin huippu-urheilijat. Vuonna 2006 siirtyivät alppi- ja maastohiihdon sekä

vuonna 2007 yleisurheilun huippu-urheilijat. Jo ennen tätä hanketta Suomen Ratsastajainliitto ja Suomen Ampumaurheiluliitto olivat ottaneet vastuun lajinsa paralympiatoiminnasta. Niiden lisäksi myös esimerkiksi judossa, uinnissa, pyörätuolikoripallossa ja jousiammunnassa oli tehty lajiliiton, seurojen ja vammaisurheilujärjestöjen välistä yhteistyötä.

Integraatioprosessien myötä vammaishuippu-urheilu ja yleinen huippu-urheilu ovat lähentyneet toisiaan. Vammaishuippu-urheilun harjoittelu ja valmennus ovat ammattimaistuneet ja vammaishuippu-urheilijat kuuluvat lajiliittojen valmennusryhmiin ja -tukien piiriin. Vammaisurheilun näkyvyys on lisääntynyt lajien omassa viestinnässä. Vammaisurheilun sisältöjä on otettu mukaan lajiliittojen ohjaaja- ja valmentajakoulutuksiin ja lajien omia kilpailu- ja rekrytointijärjestelmiä on ryhdytty muokkaamaan.

Lajiliittojen keskinäiset erot vammaisurheilun toteuttamisessa ovat kuitenkin edelleen suuret. Hankkeen alussa lajiliittoihin siirtyivät vain paralympialajien liikunta- ja näkövammaiset huippu-urheilijat ja maajoukkueet. Huippu-urheilijoiden siirtyminen lajiliittoihin ei välttämättä edistä laajempaa inklusiota tai tulevien vammaisurheilijoiden löytymistä ja rekrytointia. Integraatiolajien huippu-urheilijoiden kokemuksia lajiliittoyhteistyöstä kartoitetaan parhaillaan (Kaisu Mononen, KIHU).

Paralympialajien siirtyminen erillisistä vammaisurheilun organisaatioista lajiliittoihin jatkuu kansainvälisen paralympiakomitean IPC:n mallin ja suosituksen mukaisesti. Kolmivuotisen hankkeen päättymisen jälkeen integraatiolajiliittoja on tullut lisää (esimerkiksi curling, pyöräily, tennis ja pöytätennis). Myös Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee tätä suuntausta. Ministeriö korotti integraatiolajien toiminta-avustusta ja on huomionnut tämän myös uusien integraatiolajien kohdalla. Kahden viimeisen vuoden ajan on järjestetty Suomen Paralympiakomitean, VAU:n ja lajiliiton välisiä ns. kolmikantaneuvotteluita, joiden tavoitteina on tukea lajiliittoja kohti nykyistä laajempaa ja avoimempaa toimintaa (inklusiota) sekä selkiyttää muutosvaiheen työnjakoa.

Soveltava Liikunta SoveLi ry:n toiminta

SoveLin jäsenjärjestöt ovat valtakunnallisia liikuntatoimintaa organisoivia kansanterveys- ja vammaisjärjestöjä. Näiden järjestöjen alueiden, piirien ja paikallisyhdistysten jäsenistö koostuu erilaisista pitkäaikaissairauksia sairastavista henkilöistä. Liikuntatoiminnan kehittämisen keskeisin painopiste on ollut ensisijaisesti paikallisyhdistysten liikuntatoiminnan käynnistäminen ja kehittäminen. Sitä toimintaa varten yhdistyksiin on koulutettu liikuntavastaavia. Koulutusten tavoitteena on ollut tukea ja vahvistaa liikuntavastaavien ja vertaisohjaajien osaamista liikunnan toimijoina sekä kehittää paikallisten yhdistysten keskinäistä ja kunnan välistä yhteistyöverkostoa. Koulutusten keskeinen idea on toimia yli yhdistysrajojen kaikille yhteisen liikunnan saavuttamiseksi.

Paikallisyhdistysten järjestämä liikunta on avointa vertaistukea tarvitsevalle ja myös muille terveydestään huolehtiville liikkujille. Paikallisten yhdistysten järjestämä liikunta lisää liikunnan valintamahdollisuuksia ja sitä tarvitaan kunnan eri sektoreiden tarjoaman erityisliikunnan, yksityisten liikuntayritysten ja seurojen järjestämän toiminnan tueksi ja yhteistyökumppaniksi.

Sovelin jäsenjärjestöillä on kokemusta useista yhteistyömuodoista lajiliittojen, aluejärjestöjen ja muun yleisen liikuntakulttuurin kanssa. Koulutus, liikuntaryhmien ja lajikokeilujen järjestäminen, varainhankinta, messut, tapahtumat ja kampanjat sekä viestintä ja markkinointi ovat näistä keskeisimpiä.

Yhteenveto ja johtopäätökset

Kehitys on ollut myönteistä, mutta hidasta. Koska inklusio on prosessi, kehitys tapahtuu useiden vuosien aikana. Eri maiden esimerkeistä on havaittu, että muutokseen on kulunut 10 - 15 vuotta.

Vammaisurheilijoiden harjoitteluolosuhteet ovat parantuneet. Vammaisten ja pitkäaikaissairaiden lasten ja nuorten liikunnan harrastamisen valinnanmahdollisuudet ovat lisääntyneet. Terveysliikunnan harrastamisen mahdollisuudet ovat myös laajentuneet.

Esteettömyyden ja saavutettavuuden osa-alueilla on tapahtunut kehitystä. Esteettämiä ja turvallisia liikkumisympäristöjä on rakennettu lisää ja esteettömyyttä on alettu ymmärtää laaja-alaisena liikkumisen, näkemisen, kuulemisen ja ymmärtämisen kokonaisuutena.

Liikunta-, opetus- sekä sosiaali- ja terveysalan ammatillisen koulutuksen tavoitteita ja sisältöjä on muutettu suuntaan, jossa lähdetään liikkeelle liikkujan osaamisesta, osallisuudesta ja toimintakyvystä eikä diagnooseista ja rajoitteista.

Kansainvälinen yhteistyö ohjaa toimenpiteiden vauhtia ja suuntaa myös Suomessa. Keskeisimpinä toimijoina ovat kansainväliset lajiliitot sekä Kansainvälinen paralympiakomitea (IPC) ja IFAPA (International Federation of Adapted Physical Activity). Parhaimmillaan kansainväliset rakenteiden muutokset lisäävät liikkujien mahdollisuuksia.

Inklusiivisen liikuntatoiminnan kehittäminen on pitkäjänteistä ja hidasta työtä, jossa täytyy samanaikaisesti vaikuttaa moniin toimintaympäristöihin, järjestösektoreihin, palvelujen tarjoajiin ja alan koulutukseen sekä kehittää esteetöntä ja turvallista toimintaympäristöä ja muita inklusiota edistäviä olosuhteita

Inklusion edistämisen tavoitteet ja toimenpidesuosituks

Inklusioprosessin tavoitteet:

- * Erityisryhmiin kuuluvien ihmisten valintamahdollisuudet liikunnassa lisääntyvät koko elämänsä aikana ja kaikissa toimintaympäristöissä.
- * Vammaiskilpaurheilijoiden tulokset ja valinnanmahdollisuudet paranevat.
- * Erityisryhmien ja yleisen liikuntakulttuurin sekä erityisryhmien keskinäinen yhteistyö lisääntyy.
- * Kaikki liikunnan tutkimus- ja kehittämisohjelmat sekä toimintatavat edistävät tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta.

Työryhmän esittämät työtavat ja jatkotoimenpiteet tavoitteiden saavuttamiseksi:

- * Inklusiivisen liikuntakulttuurin tutkimuksessa, suunnittelussa ja kehittämistyössä käytetään pääsääntöisesti poikkitieteellistä ja -hallinnollista lähestymistapaa. Lähtökohtana on yksittäinen ihminen sekä hänen tarpeensa ja niiden tunnistaminen. Toimenpiteiden tuloksena syntyy toimintamalli, jota voidaan soveltaa erilaisiin tilanteisiin ja tarpeisiin. Tuloksia arvioitaessa otetaan huomioon se, että tämän tyyppinen muutosprosessi vie aikaa ja tarvitsee jatkuvaa seuranta ja tarkistuksia.
- * Suunnitellaan pitkäjänteinen, toimijoita osallistava prosessi, jossa samanaikaisesti kehitetään vertais-/diagnoosi-/toimintakykypohjaista erityisliikuntaa sekä kaikille avointa toimintaa. Selvitetään nykyisen järjestelmän aukkopaidat yksittäisen liikkujan ja eri toimijoiden näkökulmista.

Prosessissa hyödynnetään kansainvälistä yhteistyötä ja kokemuksia. Prosessin seurannassa korostetaan erityisesti asetettujen tavoitteiden saavuttamista liikkujien ja urheilijoiden valintamahdollisuuksien ja urakehityksen kannalta.

* Kaikilla liikuntakulttuurin osa-alueilla lisätään yhteistyötä ja yhdessä tekemistä osana perustoimintaa. Toimijoita tuetaan inklusiiviseen ajatteluun ohjaavalla koulutuksella ja konsultoinnilla, jotta liikuntamahdollisuuksien määrä kasvaa paikallistasolla..

* Arvioidaan koordinoivan ja yhteistä tekemistä tukevan ja kehittävän hanketoiminnan tarve ja käynnistetään hankesuunnittelu tarvittaessa.

* Määritellään inklusion edistämistä tukeva tutkimustarve ja edistetään kansallisten ja kansainvälisten tutkimus- ja kehityshankkeiden käynnistymistä.

Valtion liikuntaneuvoston erityisliikunnan jaosto toivoo, että näiden arvioiden ja selvitysten pohjalta voidaan asettaa jatkotavoitteita inklusiivisen liikuntakulttuurin kehittämiseksi ja arvioimiseksi hallituskaudella 2011-2015. Prosessin suunnitteluun, toteutukseen, seurantaan ja arviointiin tulee sisällyttää tästä raportista puuttuvat osa-alueet, ilmiön eri näkökulmia kuvaavat tutkimusasetelmat sekä kansainvälinen yhteistyö.

Lisätiedot:

Suunnittelija Kari Koivumäki

kari.j.koivumaki@minedu.fi

(09) 1607 7381

Liikuntatieteen jaoston toimintakertomus kaudelta 2007-2011

Liikuntatieteen jaoston tehtävä osana valtion liikuntaneuvostoa

Liikuntatieteen jaoston tehtävänä on erityisesti antaa lausunto liikuntatieteelliseen tutkimukseen ja tiedonvälitykseen sekä liikuntalääketieteelliseen toimintaan myönnettävistä avustuksista. Liikuntatieteen jaoston itsenäinen asema liikuntaneuvoston kokonaisuudessa on korostunut siinä, että valtion liikuntaneuvoston muiden jaostojen valmistellessa lausuntonsa valtion liikuntaneuvostolle, liikuntatieteen jaosto on antaa liikunta-asetuksen 6 §:n 3 momentin perusteella lausuntonsa liikuntatieteellisistä valtionavustuksista suoraan ministeriölle. Käytännöstä on sovittu neuvoston toimikausittain. Lausuntojen antamisen lisäksi jaosto pyrkii toimillaan edistämään liikuntatieteellistä tutkimusta ja sen hyödyntämistä, kehittämään kansainvälistä tieteellistä yhteistyötä sekä toimimaan aloitteentekijänä ja asiantuntijaelimenä tiedepoliittisissa kysymyksissä.

Liikuntatieteen jaosto kokoontui toimikaudella 28 kertaa. Tämän lisäksi järjestettiin yhdeksän puhelinkokousta ja kahdeksan tieteenalaneeliä, jotka liittyivät kiinteästi lakisääteisten valtionavustuslausuntojen valmisteluun. Jaoston jäsenet ovat osallistuneet mahdollisuuksiensa mukaan myös valtion liikuntaneuvoston laajempiin seminaareihin mm. Vierumäellä, Jyväskylässä ja Pajulahdessa. Liikuntapolitiikan jaoston kanssa on järjestetty yksi yhteinen kokous keväällä 2010.

Liikuntatieteen jaoston kokoonpano (2007-2011):

Puheenjohtaja: Yliopistonlehtori Anneli Pönkkö, LitT, Oulun Yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus

Varapuheenjohtaja: Professori, osaamiskeskuksen johtaja Kaj Husman, LKT, Työterveyslaitos

Ylilääkäri, professori Markku Alén, LKT Lääkinnällisen kuntoutuksen vastuualue, Oulun yliopistollinen sairaala

Kehitysjohdaja Rainer Anttila, LiTL Suomen Liikunta ja Urheilu ry

Lastenlääkäri Kaija Hartiala, LKT

Erikoistutkija, dosentti Pasi Koski, FT, Turun yliopisto, Kasvatustieteiden laitos

Professori Henrik Meinander, FT Helsingin yliopisto, Historian laitos

Professori Vuokko Niiranen, YTT Itä-Suomen yliopisto, Sosiaali- ja terveysjohtamisen laitos, Kuopion kampus

Emerita professori Marja-Riitta Taskinen, LKT, HYKS Kardiologian klinikka

Liikuntatieteen jaoston sihteeri, suunnittelija, YTM Minna Paajanen

Liikuntatieteen jaoston toiminta ja tulokset kaudella 2007-2011

Toiminta ja tulokset esitetään tässä seuraavien teemojen mukaan jaoteltuna:

1. Tutkimusrahoituksen strateginen ohjaaminen .
2. Lakisääteiset lausunnot liikuntatieteellisistä valtionavustushakemuksista ja valtionavustuskäytäntöjen uudistaminen.
3. Tutkimusrahoituksen seurannan tehostaminen ja tiedon hyödynnettävyyssyysmykset.
4. Liikuntatieteellisen tutkimuksen edistäminen, sis. yhteistyö Suomen Akatemian kanssa.
5. Tiedolla johtaminen opetus- ja kulttuuriministeriössä.

1. Tutkimusrahoituksen strateginen ohjaaminen

Lähtötilanne:

Opetus- ja kulttuuriministeriön tuki liikuntatieteelliselle tutkimukselle (tutkimusprojektit, tutkimus- ja tiedonvälitysyhteisöt, kansainväliset kongressit) oli vuonna 2007 noin 4,7 miljoonaa euroa. Noin 80 % tuesta kohdistui liikunnan biolääketieteelliseen ja terveysvaikutuksia käsittelevään tutkimukseen. Toimikautensa (2007–2011) alussa liikuntatieteen jaosto teki 1,5 vuotta analyysiä ministeriön liikuntatutkimusrahoituksen historiasta, liikuntatutkimuksen tasosta, keskeisistä tietoaukoista sekä liikuntatutkimuksen rahoitustilanteesta. Jaosto kuuli laajasti mm. valtion liikuntaneuvoston jaostoja, ministeriötä ja tutkijakenttää. Myös tiedepaneelien antama palaute huomioitiin.

Yhteenvedo analyysistä:

Ministeriön jakaman tutkimusrahoituksen tavoitteet ja merkitys tulee kirkastaa, muutoin rahoituksella ei saavuteta vaikuttavia lopputuloksia.

Ministeriön rahoittama liikuntatieteellinen tutkimus ei riittävässä määrin tue liikuntapoliittisten päätöksenteon eri vaiheita, näy liikuntapoliittisessa keskustelussa saati tuota valtakunnan tasolle yleistettävää tietoaaineista liikuntakulttuurin eri osa-alueilta.

Liikuntayksikön tutkimusrahoitus on painottunut liialti perustutkimusluonteiseen liikunnan biolääketieteen ja terveysvaikutusten tutkimukseen. Terveys- ja lääketieteellistä tutkimusta tehdään ja rahoitetaan suhteellisen paljon riippumatta ministeriön rahoituksesta.

Liikunnan positiiviset terveysvaikutukset tunnetaan suhteellisen hyvin. Tietopohja liikkumattomuuteen johtavista syistä ja liikuntakäyttämisen tekijöistä eri ikäryhmissä on huterampaa.

Yhteiskunta-käyttämistieteellinen liikuntatutkimus on vähäistä, tutkijoita on vähän ja alan tutkimuksen rahoitus on heikkoa.

Liikuntatutkimuksen kentän toimintaa vaivaa yhteistyön vähäisyys ja sitä kautta osittain päällekkäinen toiminta. Liikuntatutkimuksen yhteys perustieteisiin on ajoittain ohut. Osittain näistä

syistä johtuen monet avustushakemukset ja tutkimussuunnitelmat ovat laadultaan heikkoja, eikä niillä saavuteta yleistettävää ja valtakunnan tasolle sovellettavaa tietoa.

Liikuntatieteellistä tutkimusta ei hyödynnetä riittävästi käytännötoimijoiden ja päätöksenteon eri asteilla. Rahoitetun tutkimuksen edistymistä ja tuloksia ei seurata riittävällä tasolla.

Suoritettut toimenpiteet:

Uusi Suunta liikuntatutkimukseen - Strategia liikuntatutkimuksen suuntaamiseksi ja hyödyntämiseksi (2009)

* Määriteltiin tavoite: Ministeriön liikuntatutkimusrahoituksella tavoitellaan korkeatasoista ja soveltavaa liikuntatieteellistä tutkimusta, jolla on uutuusarvoa sekä merkitystä käytännön liikuntatoiminnan kehittämisessä.

* Erityishuomio kohdistettiin liikkumattomuuden ja vähäisen liikunnan ongelmaan ja ennen kaikkea sen syiden tutkimiseen seurauksien sijaan.

* Liikuntapolitiikan painopisteet teemoina tutkimuksen keskiöön: Lapset ja nuoret, liikkumattomuus, kansalaistoiminta ja huippu-urheilu.

* Tahtotila "pienistä tiedon sirpaleista kohti vaikuttavampia ja monitieteisiä tutkimuskokonaisuuksia ja yhteistyön tulevaisuutta".

* Tutkimusrahoituksen tulosten seuraamiseen systemaattinen toimintamalli

* Huomio tiedon hyödyntämiskysymyksiin, kuten vuorovaikutuksen lisäämiseen tutkijoiden ja käytännön toimijoiden välillä sekä tiedon systemaattiseen kokoamiseen ja analysointiin.

Tiedejaoston suositukset tulevaisuuteen:

* Tutkimuspolitiikka vaatii pitkäjänteisyyttä. Tiedejaoston kaudella (2007-2011) on tehty merkittäviä strategisia linjauksia liikuntatutkimuksen suuntaamisessa. Linjausten toteutuminen ja vaikutukset on järkevää analysoida uuden jaoston toimikaudella huolellisesti ja tehdä mahdolliset tarkastukset tutkimuspainopisteisiin.

* Ministeriön rahoittaman tutkimuksen ja tiedonvälityksen keskeinen tehtävä on käytännön liikuntakulttuurin (sisältää bio- ja yhteiskunnallisia ulottuvuuksia) eri ilmiöiden seuranta ja eri tason päätöksenteon tukeminen luotettavan ja korkeatasoisen tiedon avulla. Tutkimusmäärärahan tarkoitus suhteessa muiden rahoittajien tavoitteisiin on tärkeää pitää kirkkana. Valtion liikuntaneuvoston arviointiraportin (2011:3) suositukset tietotuotannon kehittämiseksi on huomioitava.

* Jatkossa rahoitusta on määrätietoisemmin kohdistettava alueille, joilta ei ole riittävästi tieteellistä tietoa esimerkiksi erillisten tutkimusohjelmahakujen kautta.

2. Lakisääteiset lausunnot liikuntatieteellisistä valtionavustushakemuksista & valtionavustuskäytäntöjen uudistaminen

2.1. Tutkimusprojektit

Lähtötilanne:

Panelisteilta saadun palautteen perusteella ministeriön valtionavustushakuun tulee vuosittain suuri määrä suhteellisen heikkotasoisia ja sisällöltään kirjavia hakemuksia. Yleisenä ongelmana on, että valtionavustuksia haetaan samoista aihepiireistä yksittäisillä ja usein volyymiltaan vaatimattomilla hakemuksilla (aineistot, menetelmät, resurssit), eivätkä eri tieteenalojen ja tutkimuslaitosten edustajat tee riittävästi yhteistyötä. Kritiikkiä on vuosittain herättänyt myös hakemusten vähäinen innovatiivisuus. Yksimielisesti todettiin, että ministeriön jakaman erillismäärärahan tarkoitus ei ole ylläpitää liikuntatieteellistä tutkimusta, joka ei ole tieteellisiltä kriteereiltään kestävä, käsittele keskeisiltä osiltaan liikuntaa, saati tuota uutta tietoa liikunnasta. Yleisesti ottaen ongelmana voidaan pitää tutkimusryhmien suurta riippuvuutta ministeriön rahoituksesta.

Ministeriön tuki on kohdistettu 2000-luvulla suurelle määrälle tutkimushankkeita hankekohtaisten avustuspäämien jäädessä suhteellisen pieniksi. Palaute tutkijoilta sekä jatkohakemusten raportoinnin että hankkeiden loppuraportoinnin yhteydessä on ollut yhdensuuntainen: tutkimussuunnitelmia, -olosuhteita ja tutkijoiden palkkauksia leikataan rahoituksen jäädessä merkittävästi haettua pienemmäksi. Samalla hankkeet viivästyvät ja jäävät osittain jopa loppuunsaattamatta.

Yhteiskunta-käyttäytymistieteellinen liikuntatutkimus on vähäistä, tutkijoita on vähän ja alan tutkimuksen rahoitus on heikkoa. Samanaikaisesti ministeriön tutkimusprojektituki kohdistui vuonna 2007 vielä yli 70 prosenttisesti liikunnan bio-hankkeisiin. Tämän lisäksi ministeriö rahoittaa liikuntalääketieteen keskusten ja Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskuksen toimintaa yhteensä noin 3 miljoonalla eurolla.

Suoritettut toimenpiteet:

A) Projektien käsittelyprosessin uudistaminen:

Lausunto on annettu yhteensä 465 liikuntatieteellisestä tutkimusprojektista. Käsittelyssä on ollut 187 uutta biolääketieteellistä hakemusta ja 77 jatkohakemusta sekä 150 uutta yhteiskunta-käyttäytymistieteellistä ja 51 jatkohakemusta. Monitieteiset hakemukset on käsitelty molemmissa paneeleissa ja niiden lukumäärät on huomioitu oheisissa luvuissa. Jokaisen uuden hakemuksen on lukenut keskimäärin kolme tieteellistä asiantuntijaa ja jatkohakemuksen kaksi tiedejaoston jäsentä.

Perusteellinen remontti ministeriön hakuohjeisiin ja arviointikriteereihin tehtiin keväällä 2008. Uudistus merkitsi hankkeiden liikuntatieteellisen merkityksen, hankkeen sovellettavuuden ja innovatiivisuuden korostamista aina tutkimussuunnitelman laatimisesta, tutkimushankkeen arviointiin ja hankkeesta raportointiin asti.

Hakukäytännöt on soveltuvin osin yhdenmukaistettu Suomen Akatemian käyttämiä ohjeistuksia vastaaviksi. Vaatimustaso hakemusten tason suhteen on noussut. Jatkohakemusten arviointikäytännöt on uudistettu kokonaisuudessaan.

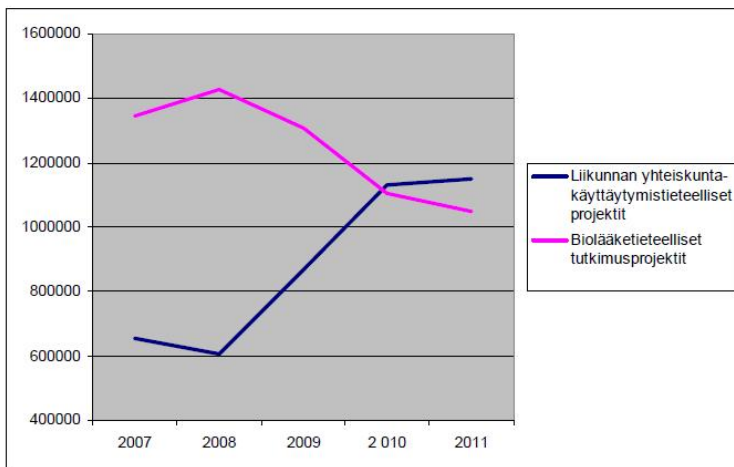
Hakemuksia arvioivien tieteenalapaneelien kokoonpanot on kaksinkertaistettu. Arviointiin osallistuneiden asiantuntijoiden nimet ovat toimintakertomuksen liitteenä. Panelistit on valittu tieteelliset ansiot, laaja□alainen asiantuntemus ja hallintolain esteellisyyspykälät huomioiden.

Menettelyllä on pyritty takaamaan riippumaton ja laadukas arviointityöskentely ja sitä kautta asianmukainen palaute tutkijoille. Jokaisen uuden tutkimushankkeen lukee vähintään kolme tieteellistä asiantuntijaa.

Vuorovaikutuksen ja avustusprosessin avoimuuden lisäämiseksi päätöslistat, palautteet ja yhteenvedot hakukierroksesta on lähetetty vuosittain hakijoille.

B) Rahoituspainopisteen muutos

Liikunnan yhteiskunta-käyttäytymistieteellisen tutkimuksen rahoitusta on vahvistettu, kuitenkin niin, että tutkimuksen korkeasta tieteellisestä tasosta on pidetty kiinni kaikissa hakemuskategorioissa. Tutkimusprojektirahoituksessa yhteiskunta-käyttäytymistieteellisten

tutkimusprojektien tukimäärä ylitti biolääketieteen projektituen vuonna 2010. Jaosto on tarkastellut tutkimusrahoitusta kuitenkin kokonaisuutena. Kaikki tukimuodot (liikuntalääketieteen keskusten ja Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskuksen yleisavustukset, kongressiavustukset sekä Suomen Akatemian tutkimusohjelmat) huomioiden liikunnan terveysvaikutusten ja biolääketieteen tutkimukseen kohdistuu edelleen suurin osa rahoituksesta.

Yllä olevasta kuviosta ilmenee tutkimusprojektirahoituksen jakautumisen kehitys biolääketieteellisen ja yhteiskunnallis-käyttäytymistieteellisten projektien kesken.

Tutkimuksellisesti näkökulma on käännetty enenevästi liikkumattomuuden ja vähäisen liikunnan ongelmaan ja ennen kaikkea sen syiden tutkimiseen seurauksien sijaan. Erityisesti tutkijoilta on kaivattu vastauksia kysymyksiin, miten saada liikkumattomassa kansalaisessa aikaan liikuntaherääminen ja miten tukea myönteisen liikuntasuhteen muodostumista. Tutkimusrahoitusta on kohdistettu uusiin näkökulmiin strategian linjausten mukaisesti:

- Liikunnan nuorisokulttuurisia ulottuvuuksia käsittelevään tutkimukseen
- Teknologian soveltamiseen liikunnan lisäämisessä
- Liikkumattomien ihmisten profilointiin aikuisväestössä
- Liikunnan merkitykseen maahanmuuttajien kotouttamisessa
- Varusmiespalvelusikäisten nuorten aktivointiin jne.

C) Kilpailu tutkimusprojektirahoituksesta on kiristynyt. Tutkimusrahoitusta on keskitetty suuremmille, verkostoituneille ja monitieteisille tutkimushankkeille.

Tiedejaoston kaudella ainoastaan noin joka viides uusista hakemuksista on rahoitettu. Muutos aiempaan on suuri, sillä 2000-luvun alussa vielä noin 50-60 prosenttia hakemuksista rahoitettiin, tosin pienemmällä osuudella. Tiukalla karsinnalla on haluttu taata rahoitettaville hankkeille riittävät toteutumisedellytykset ja lisätä tutkimuksen teon tavoitteellisuutta. Rahoituksen riittävyydellä on pyritty takaamaan myös tutkimushankkeiden valmistuminen aikataulussa. Rahoituspolitiikalla pyritään luomaan suurempia, monitieteisiä tutkimuskokonaisuuksia, joissa tutkijat työskentelevät verkostomaisemmin yhteistyössä ja tuottavat yhteistyön seurauksena korkeatasoista ja vaikuttavaa tutkimustietoa. Tämä on merkinnyt myös monitieteisten tutkimushankkeiden tukimäärän merkittävästä kasvusta (65 000 eurosta 330 000 euroon). Seuraavasta taulukosta näkyy ministeriön myöntämä rahoitus kaikki hakemusluokat huomioiden. Tutkimuksen toteuttamiskustannukset ovat kaksinkertaistuneet 2000-luvulla.

Vuosi	hakemusten määrä	Rahoitusta myönnetty (kpl)/ % hakemuksista	Haettu summa (€)	Rahoitusta myönnetty (€)/ rahoitusta myönnetty (%) haetusta
2000	114 kpl	76 kpl (66,6%)	3 820 647	1 323 639 / 34,6%
2007	103 kpl	53 kpl (51,4%)	6 082 922	2 000 000 / 32,9 %
2008	116 kpl	59 kpl (50,9%)	6 072 205	2 100 000/ 34,6 %
2009	119 kpl	57 kpl (47,9%)	6 040 270	2 300 000/ 38,1 %
2010	112 kpl	45 kpl (40,1%)	6 630 096	2 450 000/ 36,9 %
2011	99 kpl	36 kpl (36,4 %)	6 795 000	2 528 000/ 37,2%

Tiedejaoston suositukset tulevaisuuteen:

* Tutkimusrahoitus on tärkeää kohdistaa korkeatasoisille hankkeille niin, että hankkeilla on realistiset mahdollisuudet toteutua suunnitelman mukaisesti. Kilpailu rahoituksesta pitää yllä tutkimuksen korkeaa tasoa ja uudistumista.

* Tiedepaneelien korkea taso ja arvioitsijoiden esteettömyys ovat edellytys valtionavustusprosessin onnistumiselle ja hakijoiden luottamuksen syntymiselle avustuskäytäntöjä kohtaan. Yhteistyön mahdollisuudet Suomen Akatemian ja ministeriön välillä tulee selvittää liikunnan biolääketieteellisten ja terveysvaikutuksia käsittelevien hakemusten arvioinnin kohdalla.

* Tärkeää on kannustaa tutkimusryhmiä tekemään yhteistyötä keskenään sekä hakemaan rahoitusta aktiivisesti Akatemiasta ja muilta tutkimusrahoittajilta. Verkostoituneet hankkeet tulee huomioida rahoitusesityksissä.

* Suomen Akatemian toteuttaman liikuntatieteen tieteenala-arvioinnin tulokset tulee analysoida kattavasti. Yhteistyötä ministeriön ja Suomen Akatemian välillä on tärkeää lisätä.

* Tutkimusrahoitusta tulee entistä fokusoidummin kohdistaa alueille, joilta ei ole riittävästi tutkimustietoa. Tutkijoilta tulee hakuvaiheessa vaatia kattava tutkimuskatsaus alan aiemmasta tutkimuksesta ja oman hankkeen sijoittumisesta jo aiemmin tiedettyyn nähden.

* Arviointikriteeristöissä ja rahoitusesityksissä tulee huomioida tutkijanuran eri vaiheet ja tieteenalakohtaiset erityispiirteet.

* Ministeriön hyväksymät ohjeelliset palkanmäärät tutkimusprojekteissa tulee tarkastaa suhteessa muiden tutkimusrahoittajien käytäntöihin ja tehdä tarvittaessa vaadittava tasokorotus, jotta liikuntatutkimuksen tekeminen koettaisiin houkuttelevaksi myös muiden tieteenalojen tutkijoiden parissa.

2.2 Liikuntalääketieteen keskuksset

Liikuntalääketiede on lääketieteen sekä liikunnan ja urheilun osaamista laaja-alaisesti yhdistävä itsenäinen lääketieteen ala, joka keskittyy fyysisen aktiivisuuden ja liikunnan sekä terveyden yhteyksien tutkimiseen. Liikuntalääketieteellistä asiantuntemusta käytetään sairauksien diagnosoinnissa, ehkäisyssä ja hoidossa. Lisäksi siihen kuuluu eri urheilulajeihin ja kilpaurheilujärjestelmään liittyvä lääketieteellinen asiantuntemus. Ministeriö rahoittaa kuuden liikuntalääketieteellisen keskuksen toimintaa Suomessa. Liikuntalääketieteen keskusten saaman valtionavustuksen yhteiskunnallisesti hyväksyttävänä perusteena on pidetty keskusten toteuttamaa liikuntatieteellistä tutkimustyötä, koulutustoimintaa ja tiedonvälitystä sekä liikuntalääketieteen erikoislääkärikoulutusta. Liikuntalääketieteen keskuksset arviointiin vuonna 2005.

Lähtötilanne:

Keskuksset ovat volyymiltaan ja vaikuttavuudeltaan pieniä. Liikuntalääketieteen arviointiraportissa (2005) korostettiin, että keskusten valtakunnallista profiilia tulisi terävöittää. Keskuksilta puuttuvat yhteiset valtakunnan tason tavoitteet liikuntalääketieteellisen toiminnan kehittämiseksi.

Keskusten välinen yhteistyö on vähäistä.

Valtionavustushakemusten käsittelyssä ongelmaksi on muodostunut keskusten keskinäinen vertailu ja tutkimustulosten yhteismitaton raportointi.

Keskusten toiminnan rahoitus nojaa pitkälti ministeriön rahoitukseen. Sosiaali- ja terveysministeriö ei myönnä liikuntalääketieteen keskuksille erikoisvaltionosuutta liikuntalääketieteen erikoislääkärikoulutukseen.

Ministeriön tulosohjaaminen ja sitä kautta toiminnan arvioiminen ei ole systemaattista.

Keskuksset järjestävät maksullista palvelutoimintaa, mikä on ongelmallista valtionavustuskäytäntöjen ja kilpailulainsäädännön näkökulmasta, mutta toisaalta tarjoaa erikoislääkärikoulutettaville klinisen työn mahdollisuuden ja mahdollistaa keskusten taloudellisen selviytymisen.

Suoritettut toimenpiteet:

Jaosto on uudistanut keskusten toiminnan raportoinnin huomioiden liikuntalääketieteen keskusten arviointiraportissa esille nostamat asiat.

Liikuntalääketieteen keskusten valtionavustushakemusten käsittelyssä on käytetty tiedejaoston jäsenten lisäksi ulkopuolisia asiantuntijoita.

Uutena käytäntönä keskuksille on lähetetty vuosittain tiedejaoston lausunnot toiminnasta.

Liikuntalääketieteen keskuksille on lähetetty vuosina 2009, 2010 ja 2011 ohjeistus maksullisen palvelutoiminnan rajaamisesta ulos valtionavustushakemuksista.

2000-luvun aikana liikuntalääketieteen keskusten yleisavustukset ovat nousset noin 850 000 eurosta 1 770 000 euroon eli lähes 110 prosenttia. Jaoston toimikaudella rahoitus on kasvanut jaoston toimikaudella n. 40 prosenttia. Myös tutkimuslaitteisiin on myönnetty erillismäärärahaa vuosina 2007 ja 2009.

Vuonna 2010 on käynnistetty selvitys liikuntalääketieteen erikoislääkärikoulutuksen tilasta Suomessa. Selvityksessä käsitellään erikoislääkärikoulutuksen kustannuksia, koulutettavien sijoittumista terveydenhuollon ja liikunnan kenttään, koulutuksen alueellista kattavuutta, koulutuksen suunnitelmallisuutta sekä keskusten välistä työnjakoa. Selvityksessä tarkastellaan liikuntalääketieteen spesialiteetin asemaa myös kansainvälisesti.

Tiedejaoston suositukset tulevaisuuteen:

* Liikuntalääketieteen keskusten toiminnalle tulee laatia selkeät tavoitteet ja tavoitteiden toteutumista on seurattava.

* Tulosohjauksessa tulee huomioida keskuskohtainen tavoiteasettelu sekä valtakunnan tason yhteiset tavoitteet alan kehittämiseksi. Tämä vähentää toiminnan päällekkäisyyttä, lisää toiminnan vaikuttavuutta ja takaa avustuspolitiikan läpinäkyvyyden.

* Liikuntalääketieteen keskusten toiminnan ohjaamisessa tulee jatkossa huomioida erikoislääkäriselvityksen suositukset ja Suomen Akatemian tieteenala-arvioinnin tulokset.

* Liikuntatieteellinen Seura koordinoi liikuntalääketieteen valiokuntaa, johon keskusten ylilääkärit osallistuvat. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee jatkossa kannustaa valiokunnan työtä kohti strategisempaa työskentelyä ja toimenpiteitä, jotka lisäävät keskusten näkyvyyttä valtakunnallisesti.

* Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee avustuspolitiikallaan vahvistaa erityisesti keskusten yleishyödyllistä toimintaa: liikuntalääketieteellistä tutkimusta, koulutusta ja asiantuntijatoimintaa. Maksullinen palvelutoiminta ei kuulu valtionavustuksen piiriin.

* Sosiaali- ja terveysministeriö ei myönnä evo-avustusta liikuntalääketieteen erikoislääkärikoulutukseen. Perusteluissa esitetään, että liikuntalääketieteen merkitys terveydenhuoltojärjestelmässä on epäselvä. Ongelmana on, että terveydenhuoltojärjestelmässä ei ole virkoja liikuntalääketieteen erikoislääkäreille. Opetus- ja kulttuuriministeriön ja tiedejaoston on tärkeää lisätä vuorovaikutusta okm:n koulutus- ja tiedepolitiikan osaston ja sosiaali- ja terveysministeriön kanssa alan kehityksen takaamiseksi.

2.3 Huippu-urheilututkimus

Tilanne:

Ministeriön liikuntatutkimuksen tuki huippu-urheilututkimukselle koostuu Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskuksen yleisavustuksesta, yksittäisistä tutkimushankkeista ja liikuntalääketieteen keskusten toiminnan tukemisesta. Huippu-urheilututkimus jätettiin teemana pois Uusi Suunta tutkimusstrategiasta, koska samanaikaisesti tunnistettiin käynnissä ollut valtakunnallinen huippu-urheilustrategiatyö, jossa tutkimuskokonaisuus käsiteltiin.

Vuonna 2009 valmistunut selvitys huippu-urheilun tutkimustoiminnan tilasta paljasti, että kilpa- ja huippu-urheilun T&K -toimintaa kuvaa hyvin hajanaisuus. Toiminta sijoittuu eri tutkimusyksiköihin ja yliopistoihin ja on pitkälti satunnaisen projektirahoituksen varassa. Selvityksen mukaan alaa vaivaa myös yhteistyön puute. Tutkimusta tehdään pääosin tutkijoiden omista lähtökohdista ja tutkimusintresseistä käsin. Alan kehittämistä puuttuu valtakunnallinen koordinaatio ja yhteinen strategia.

Kihun yleisavustuksen arviointia tiedejaoston osalta on kevennetty. Jaosto lausuu ainoastaan KIHU:n tutkimustoiminnasta.

Tiedejaoston suositukset tulevaisuudelle:

* Huippu-urheilututkimukselta puuttuu koordinaatio ja toiminnan tavoitteet. Tutkimusta tehdään pienissä palasissa eri puolilla Suomea. Eri lajit hyödyntävät tutkimustietoa vaihtelevasti. Huippu-urheilututkimukselle ja sen hyödyntämiselle täytyy osana huippu-urheilun muutostyötä laatia strategia, jossa otetaan kantaa roolituksiin, rahoitukseen, tutkimuspainopisteisiin ja tiedon jalkauttamiskysymyksiin.

* Tutkimuksen asema huippu-urheilun rakenteissa ja käytännössä on analysoitava huippu-urheilun muutostyön yhteydessä. Myös urheilujärjestelmän sisäisiä panostuksia tutkimusrahoitukseen tarvitaan lisää.

* KIHU on alan keskeisin toimija. Ministeriön tulee tarkastaa KIHU:n tulosohtauskäytännöt ja seurata täsmällisemmin keskuksen toiminnan tuloksia. KIHU on tutkimuslaitos. Näin ollen KIHU:n toimintaa tulee tarkastella myös tieteellisten tulosten ja saavutusten näkökulmasta. Huippu-urheilun kehittämistoiminnan tulee pohjautua tieteellisesti päteväksi todistetuille menetelmille.

* Huippu-urheilun muutosryhmän ja tiedejaoston vuorovaikutus käynnistettävä uuden jaoston kaudella.

2.4 Tieteelliset kongressit

Jaosto on antanut toimikaudellaan lausunnot 22 kansainvälisestä kongressihakemuksesta. Ministeriö on avustanut vuosittain n. 5-10 Suomessa järjestettävää kansainvälistä kongressia. Vuosittain lausuntoja annettaessa on todettu, että hakemuksia vaivaa tietynlainen ylimalkaisuus. Suuressa osassa hakemuksia kustannusarviot ovat ylimitoitettuja ja kongressien kokonaisrahoitus on pitkälti ministeriön varassa. Kongressien hakijakunta on ollut suhteellisen pysyvää. Kongressien kohderyhmä on usein hyvin spesifi ja tieteenala-kohtainen.

Tiedejaoston suositukset tulevaisuudelle:

* Ministeriössä on valmisteltu kevään 2011 aikana kansainvälisten kongressiavustusten delegointia Tieteellisten seurain valtuuskunnan kautta tapahtuvaksi. Suunnitelmissa on, että vuoden 2013 avustuksista lähtien kansainvälisten liikuntatieteellisten kongressien tukeminen valtion varoin siirtyy osaksi Tieteellisten seurain valtuuskunnan tehtäviä. Näin ollen kongressien arviointikriteeristöt ja rahoitusmyönnöt yhdenvertaistuvat suhteessa muihin tieteenaloihin.

* Valtion rahoittamien kongressien laatuun ja näkyvyyteen tulee jatkossa kiinnittää erityistä huomiota.

3 Tutkimusrahoituksen seurannan tehostaminen ja tiedon hyödynnettävyysskysymykset

Lähtötilanne:

Tutkimustiedon välittämisessä käytännön toimijoiden ja päätöksentekijöiden pariin koetaan suuria puutteita. Liikuntaa koskeva tietopohja on hajanaisesti saatavilla ja siten osittain vaikeasti hyödynnettävissä. Myös ministeriön rahoittaman liikuntatutkimuksen seurannasta puuttuu systemaattisuus. Tutkijat ovat raportoineet ministeriöön lähinnä hankkeidensa rahoituksen käytöstä. Tutkimus, käytännön kehittämistyö ja päätöksenteko eivät keskustelee riittävästi keskenään.

Uusi suunta liikuntatutkimukseen -strategiassa (2009) linjattiin seuraavasti: Liikuntatieteellisen toiminnan tulokset on saatettava nykyistä tehokkaammin liikuntakulttuurin käyttöön. Olennaista jatkossa on lisätä päämäärätietoista keskustelua liikuntatutkijoiden, tulosten soveltajien ja päätöksentekijöiden välillä. Yksittäisistä tutkimustuloksista ja tiedon sirpaleista tulee siirtyä kohti kokonaisvaltaisempaa näkemystä siitä, miten uusi tutkimustieto sijoittuu alan aikaisempaan tutkimukseen ja miten uusi tieto saavuttaa sekä käytännön hyödyntäjät että tutkijakentän. Tärkeää on jatkossa keskittyä konsensustyylliseen seminaarityöskentelyyn, jossa kootaan yhteen saman alan tutkijat ja uusin tutkimustieto. Tavoitteena on tuottaa tutkittuun tietoon pohjautuvia johtopäätöksiä ja suosituksia.

Suoritettut toimenpiteet:

Rahoitetun tutkimuksen seuranta

Rahoitetun tutkimuksen raportointivaatimukset on muutettu. Vuodesta 2009 eteenpäin tutkimukset, joissa opetus- ja kulttuuriministeriö on ollut mukana rahoittajana, raportoidaan yleistajuisessa muodossa ministeriöön tutkimuksen valmistuttua. Kesällä 2011 vuosien 2005-2011 aikana valmistuneiden hankkeiden raportit siirretään ministeriön internetsivuille.

Jatkohakemusten edistymisen arviointia tiukennettu.

Syksystä 2009 eteenpäin ministeriön rahoituksessa olevat tutkimushankekuvaukset ovat olleet saatavilla ministeriön verkkosivuilla www.minedu.fi - liikunta - liikuntatieteellinen tutkimus

Opetusministeriön rahoittamat liikunnan tutkimusprojektit 2010

Lapset ja nuoret

Jyväskylän yliopisto/Terveystieteiden laitos/Marita Poskiparta: Suomalaisten ja hollantilaisten 2-6 -vuotiaiden lasten liikunta-aktiivisuus kotona ja päiväkodissa (pdf)

Helsingin yliopisto/ Psykologian laitos/Anu-Katriina Pesonen: Kehityksellinen näkökulma lasten liikunnan, unen ja fyysisen ja psyykkisen hyvinvoinnin keskinäisiin yhteyksiin (pdf)

Paavo Nurmi -keskuksen kannatusyhdistys ry / Katja Pahkala: LINES - Liikkumattomien nuorten elämäntavat ja sydänterveys (pdf)

Kuopion yliopisto / Biolääketieteen laitos / Timo Lakka: Lasten liikunta ja ravitseminen - tutkimus (pdf)

Paavo Nurmi -keskuksen kannatusyhdistys ry / Miika Hernelahti: Liikkuvasta lapsesta terveeksi aikuiseksi (pdf)

Teknillinen korkeakoulu / Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus / Marketta Kyttä: Kaupunkiympäristö ja lasten liikkuminen (pdf)

Jyväskylän yliopisto /Liikuntatieteiden laitos/ Elina Hasanen: Nuoret liikunnan tiloja merkityksellistämässä (pdf)

Oulun Diakonissalaitoksen Säätiö/Oulun liikuntalääketieteellinen klinikka / Raija Korpelainen: Kutsuntaikäisten liikuntaan aktivointi (Viritämopo) (pdf)

Jaosto on käynyt läpi vuosien 2004–2011 aikana opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittamat, valmistuneet tutkimukset ja pyytänyt tutkimusten johtajilta raportit hankkeiden keskeisistä tieteellisistä tuloksista ja hyödynnettävyydestä käytännön ja päätöksenteon kannalta. Liikuntatieteellinen Seura on analysoinut raportit tiedon hyödyntämisen näkökulmasta.

Ministeriön rahoittamia liikuntatutkimushankkeita on kuultu sekä kevään 2009 tutkimusseminaarissa (Tammelin, Rauramaa, Rantanen ja Viitasalo) että jaoston kokouksissa:

Heikki Roiko-Jokela: Liikunta tieteellisen toiminnan kohteena - Liikuntatieteiden institutionalistuminen ja kehitys Suomessa

Oulun Diakonissalaitoksen Säätiö/Oulun liikuntalääketieteellinen klinikka / Raija Korpelainen: Kutsuntaikäisten liikuntaan aktivointi (Viritämopo)

Liikunnan ja kansanterveyden edistämissäätiö/LIKES-Tutkimuskeskus / Esa Rovio: Liikuntakynnyksen yli - vähäinen liikunta aikuisten elämäntapana

Teknillinen korkeakoulu / Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus / Marketta Kyttä & Anna Broberg: Kaupunkiympäristö ja lasten liikkuminen

Emeritusprofessori Pauli Vuolle: Liikunnasta väitelleiden tohtorien urakehitys - tutkimus vuoden 2008 loppuun mennessä väitelleistä tohtoreista

UKK-instituutti, Tommi Vasankari: Suomalaisten fyysinen aktiivisuus ja kunto 2010 - Terveyttä edistävän liikunnan nykytila ja muutokset sekä Terveys 2011 -tutkimus

Timo Takala & Arja Uusitalo: Liikuntalääketieteen erikoislääkärikoulutus -selvitys

Antti Blom & Tuija Tammelin: Liikkuva koulu -hanke

Järjestetyt seminaarit joko omatoimisesti tai yhteistyössä muiden järjestäjien kanssa

Seminaari "Liikuttaako tutkimus?" 23.4.2008 Helsingin yliopistolla (60 osallistujaa)

Palauteseminaari tutkijoille ministeriön tavoitteista tutkimusrahoittajana sekä paneelityöskentelyn yhteydessä havaituista kehittämistarpeista (luennoimassa mm. Markku Laakso, Risto Penttinen, Taru Lintunen ja Anneli Pönkkö jne.). Tutkijat esittivät ryhmätöissä näkemyksensä ajankohtaisista tutkimustarpeista ja liikunnan monitieteisen tutkimuksen mahdollisuuksista.

Liikuntatutkimuksen suuntaviivat -seminaari, 27.5.2009, Helsinki (120 osallistujaa)

Tutkimusstrategian julkistamisseminaari

Ministeriön rahoittaman liikuntatutkimuksen esittelyä

Seminaari Suomen Akatemian yhteispohjoismaisesta liikuntatieteen tieteenala-arvioinnista 17.8.2010 yhteistyössä Suomen Akatemian kanssa (90 osallistujaa)

Pohjoismaisen tieteenala-arvioinnin käynnistämisseminaari.

Seminaari lasten ja nuorten liikunnasta: ”Ohjelmat ja katsaukset lasten ja nuorten liikunnan turvaajina? 9.2.2011 (Yhteistyössä Liikuntatieteellisen Seuran kanssa)

Kutsuseminaari alan tutkijoille ja asiantuntijoille lasten ja nuorten liikunnasta. Seminaarin tavoitteena oli löytää uusia/toimivia tapoja kehittää lasten ja nuorten liikuntaa sekä tiivistää hallinnon/järjestöjen ja tutkimuksen yhteistyötä. Seminaarin tavoitteena oli koota yhteen pääviestejä lapsia ja nuoria käsittelevästä liikuntatutkimuksesta, käydä keskustelua ohjelmien, projektien ja hankkeiden merkityksestä lasten liikunnan edistämisessä sekä lanseerata tavoite laatia systemaattisia katsauksia tutkijakentän tietoisuuteen. (70 osallistujaa)

Huippu-urheilun tutkimus- ja kehittämistoiminnan suuntaviivat -seminaari 11.12.2009 (40 osallistujaa)

Tavoite: Esitellä huippu-urheilustrategiatyö ja KIHU:n selvitys huippu-urheilun t&k -toiminnan tilasta Suomessa.

Liikuntatieteen jaosto osallistui Liikuntatieteiden päiville kesällä 2008.

Päivien ohjelmassa oli sessio "Liikuntatieteen jaosto kohtaa tutkijat".

Liikunnan tutkimusverkoston luominen

Liikuntatieteen jaosto on toimikaudellaan lausunut Liikuntatieteellisen Seuran yleisavustuksen arvioinnin yhteydessä, että Seuran tulisi keskittyä kokoamaan sirpaleinen liikunnan tutkimuskenttä yhteen sekä lisätä sekä tutkijoiden että käytännön toimijoiden välistä vuorovaikutusta. Loppuvuodesta 2009 ministeriö myönsi LTS:lle erityisavustuksen, jonka avulla Liikuntatieteellisen Seuran toivottiin kokoavan liikuntatutkijat ja asiantuntijat samaan tietorekisteriin. Verkoston avulla on tavoitteena lisätä tutkijoiden ja liikuntahallinnon välistä tiedonvaihtoa, löytää nopea keino tuottaa liikuntahallintoa palvelevia selvityksiä sekä järjestää teemaseminaareja tutkijoiden ja tiedon käyttäjien välillä. Vertailukohtaa haettiin Nuorisotutkimusverkostosta. Tällä hetkellä verkostossa oli yhteensä 740 henkilöä. Pääasiassa verkoston kautta on toimitettu tiedotteita ja ilmoituksia eri toimijoiden hankerahoituksista. Jatkossa tarkoituksena on rakentaa verkostolle internetsivusto.

Liikuntatieteellisen Seuran tulosohjauksen käytäntö on muutettu. Tammikuussa 2011 LTS:n kanssa sovittiin konkreettiset osa-alueet, joita edistetään vuoden 2011 aikana. Samalla yhteisön erityisavustushakemuksia vähennettiin ja yhdistettiin ne osaksi yleisavustusta. Toukokuussa 2011 järjestettiin tulosneuvottelun päivityspalaveri, jossa tarkastettiin toiminnan eteneminen suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

Tiedon kokoaminen, systematisointi

Liikuntatutkimusta tehdään paljon eri puolilla Suomea ja kansainvälisesti. Yksittäisten tutkimusten määrä ja tiedon tulva lisääntyy. Kaikki saatavilla oleva tieto ei ole luotettavaa. Kokonaiskäsitys eri asiakokonaisuuksien tietopohjasta ontuu, mikä vaikeuttaa tutkimusrahoituksen tehokasta kohdentamista sekä tiedon hyödyntämistä liikuntahallinnossa. Helmikuussa 2011 järjestetyssä lasten ja nuorten liikunnan kehittämisseminaarissa todettiin tarve tehdä systemaattisia tutkimuskatsauksia keskeisiltä liikuntatieteellisiltä ja -poliittisilta osa-alueilta. Järjestelmällisen katsauksen tavoitteena on arvioida ja koota yhteen kaikki saatavilla oleva tutkimustieto tietystä aiheesta. Katsaus välittää lukijoille kokonaiskuvan senhetkisestä tutkimustilanteesta ja antaa uutta tietoa. Katsaus voi myös näyttää olemassa olevan tiedon aukot ja osoittaa tien eteenpäin.

Liikuntatieteen jaoston suositukset tulevaisuudelle:

* Liikuntatieteelliselle tutkimus-, seuranta-, tilasto- ja arviointitiedolle tulisi rakentaa helposti saavutettava ja tiedon kokoava tietoportaali.

* Jatkossa on syytä järjestää teemaseminaareja, joihin osallistuvat paitsi liikuntatutkijat myös alan kehittäjät, asiantuntijat ja päätöksentekijät. Seminaarit tulee valmistella laadukkaalla ennakoaineistolla sekä tuottaa jälkikäteen yhteenveto ja jatkosuositukset.

* Ministeriön rahoittamien tutkimushankkeiden edistymistä ja tuloksia tulee seurata aktiivisesti liikuntatieteen jaostossa ja ministeriössä. Ministeriön rahoittamia liikuntatutkimushankkeita ja tutkijoita tulee hyödyntää käytännön asiantuntijatyössä (työryhmät, kehittämisohjelmat, hankkeet, suositukset jne.).

* Liikuntatutkimuksen kysyntää on saatava lisättyä käytännötoimijoiden parissa. Tämä takaa tutkimustiedon tehokkaamman hyödyntämisen.

* Liikuntatieteellisen Seuran tutkimusverkoston toimintaa tulee vahvistaa ja kehittää verkostoa myös liikuntatieteiden reuna-alueille ja perustieteiden edustajien keskuuteen. Tämä mahdollistaa uudet avaukset liikuntatutkimukseen.

* Liikuntatieteen eri osa-alueilta tulee laatia korkeatasoisia systemaattisia tutkimuskatsauksia, joiden avulla välitetään kokonaiskuva senhetkisestä tutkimustilanteesta ja osoitetaan olemassa olevan tiedon aukot.

4. Liikuntatieteellisen tutkimuksen edistäminen

Yhteistyö Suomen Akatemian kanssa

Työn ja hyvinvoinnin tulevaisuus (2008-2011) tutkimusohjelma.

Monitieteinen tutkimusohjelma kohdistuu työn, hyvinvoinnin ja terveyden välisien yhteyksien tutkimiseen.

Tutkimusohjelman kokonaisrahoitus on 9 miljoonaa euroa / OKM 770 000 euroa.

Tutkimusohjelmassa jaoston edustajana Kaj Husman.

Lasten hyvinvointi ja terveys –tutkimusohjelma (2010-2013).

Teemoina lapsuuden kasvuympäristöt, palvelujärjestelmät ja lasten terveyden ja terveyden edistämisen haasteet.

Ohjelman kokonaisrahoitus noin 9 miljoonaa euroa /OKM 563 000 €

Tutkimusohjelmassa jaoston edustajana Anneli Pönkkö.

Suomen Akatemian pohjoismainen tieteenala-arviointi liikuntatieteellisestä tutkimuksesta.

Suomen Akatemia toteuttaa yhdessä pohjoismaisten tutkimusrahoittajien (opetus- ja kulttuuriministeriö [Suomi], Forskningsrådet [Norja], RANNIS [Islanti], Centrum för Idrottsforskning [CIF, Ruotsi], Vetenskapsrådet [Ruotsi], Danish agency for Science, Technology and Innovation [Tanska] kanssa liikuntatieteellisen tutkimuksen kansainvälisen tieteenala-arvioinnin Pohjoismaissa vuosien 2010-2011 aikana. Kyseessä on koko tieteenalan arviointi, jonka tavoitteena on muun muassa arvioida tutkimuksen painotuksia ja sijoittumista eri maissa, tutkimuksen tasoa, rahoitusjärjestelmiä, strategiaa ja tutkimuksen vaikuttavuutta. Arviointia rahoittaa Nordforsk. Suomessa arvioinnin teettää Suomen Akatemian terveyden tutkimuksen toimikunta. Arviointia ohjaavan johtoryhmän puheenjohtajana toimii professori Michael Kjær (Kööpenhamina, Tanska). Käytännön toteutuksesta vastaa projektiryhmä, jonka puheenjohtajana toimii johtaja Mikael Fogelholm Suomen Akatemiasta. Arviointia koordinoi Riikka Pellinen. Arvioinnin on määrä valmistua loppuvuodesta 2011.

Arviointipaneelin kokoonpano:

Prof. Stuart Biddle, Loughborough University, UK.

Prof. Peter Bärtsch, Heidelberg University Hospital, Germany.

Prof. Karyn Esser, University of Kentucky, USA.

Prof. Jennifer Hargreaves, University of Brighton, UK.

Prof. Ron Maughan, Loughborough University, UK.

Prof. Bart Vanreusel, Katholieke Universiteit Leuven, Belgium.

Suomen Akatemian edustajien vierailut tiedejaostossa: Terveiden tutkimuksen yksikön johtaja Mikael Fogelholm ja johtava tiedeasiantuntija Saara Leppinen ovat vierailleet säännöllisesti tiedejaoston kokouksissa.

Vuorovaikutus tieteellisten toimijoiden kanssa

Jaostossa on kuultu seuraavia asiantuntijoita:

Liikuntatieteellinen Seura, LTS: Kari Keskinen, Jari Kanerva ja Teijo Pyykkönen.

Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta, dekaani Lasse Kannas.

Suomen Akatemian kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksen yksikkö, yksikön johtaja Pirjo Hiidenmaa.

Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto, opetus- ja kulttuuriministeriö, ylitarkastaja Eeva Kaunistaa.

Nuorisotutkimusverkosto, Mikko Salasuo.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Elintavat ja osallisuus -osasto, johtaja Antti Uutela.

Sektoritutkimuksen neuvottelukunta, pääsihteeri Sari Löytökorpi.

Käsitelty seuraavat tiedepoliittiset asiakirjat

Suomen tieteen tila ja taso -raportti.

Suomen innovaatiojärjestelmän laaja kansainvälinen arviointi.

Tutkimus- ja innovaatiopoliittinen linjaus 2011-2015.

Erikoislääkäri- ja erikoishammaslääkärikoulutuksen uudistamistarpeet (STM 2011:17).

Liikuntatieteellisen toiminnan tukeminen valtion liikuntabudjetista kaudella 2007-2011

Liikuntatieteellisen toiminnan tuki on kasvanut ministeriössä noin 50 prosenttia toimikaudella 2007-2011. Merkittävimpinä muutoksina tukipolitiikassa ovat olleet liikunnan yhteiskuntakäyttäytymistieteellisten tutkimusprojektien tukimäärän kasvattaminen, Akatemia-yhteistyön käynnistäminen ja myös tiedeyhteisöjen yleisavustusten merkittävä kasvu.

Seuraavassa taulukossa esitetään tukien jakautuminen eri kohteisiin. Taulukon viimeinen sarake esittää kunkin kohderyhmän saaman avustuksen määrän prosentuaalisen muutoksen jaoston toimikauden alusta sen loppuun (2007-2011).

	2007	2008	2009	2 010	2011	Muutos (%) (2007-2011)
Liikuntalääketieteen keskuskeskukset (6 kpl)	1 361 000	1 568 500	1 700 000	1 770 000	1 900 000	39,6
Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimus- ja kehittämissäätiö rs	860 000	900 000	1 050 000	1 140 000	1 230 000	43,0
Liikunnan yhteiskunta- ja käyttäytymistieteelliset projektit	656 000	607 000	869 000	1 133 000	1 150 000	75,3
Biolääketieteelliset tutkimusprojektit	1 344 000	1 426 000	1 306 000	1 104 000	1 048 000	-22,0*
Liikunnan tiedonvälitystoiminta	522 000	531 500	550 000	630 000	650 000	24,5
Suomen Akatemian tutkimusohjelma	0	156 000	235 000	300 000	450 000	100,0
Liikunnan monitieteiset projektit	0	67 000	125 000	213 000	330 000	100,0
Kansainväliset kongressit	0	156 000	350 000	350 000	350 000	100,0
YHTEENSÄ	4 743 000	5 412 000	6 185 000	6 640 000	7 108 000	49,9

* Huom! Strategian linjaukset ja linjaus tukipolitiikan keskittämistä korkeatasoisille ja suuremmille tutkimuskokonaisuuksille.

Tiedejaoston suositukset tulevaisuudelle:

* Ministeriön jakaman erillisen tutkimusmäärärahan tarkoitus suhteessa muiden rahoittajien tavoitteisiin on tärkeää pitää kirkkaana.

* Yliopistojen perusrahoitus, Suomen Akatemian ja muiden tiederahoittajien tutkimusrahoitus ovat liikuntatutkimuksen kehittymisen kannalta ratkaisevassa roolissa. Ministeriön veikkausvoittovararahoituksella on mahdollista täydentää tätä kokonaisuutta, reagoida keskeisiin käytännönläheisiin tietotarpeisiin ja mahdollistaa suurempien tutkimuskokonaisuuksien aikaansaamista yhteistyössä muiden rahoittajien kanssa. Ministeriön tukipolitiikalla voidaan myös vaalia liikuntatutkimuksen monipuolisuutta.

* Liikuntatieteen jaoston on jatkossakin huomioitava toiminnassaan liikuntatieteellisen tutkimuksen yhteiskunnallinen kokonaiskirjo ja pyrittävä lisäämään liikuntatieteellisen tutkimuksen arvostusta.

* Tärkeää lisätä yhteistyötä muiden liikunta tutkimusrahoittajien kanssa (Akademia, Tekes, Kela, Sosiaali- ja terveysministeriö, Raha-automaattiyhdistys jne.), mahdollisesti myös pohjoismaisella ja Euroopan tasolla.

* Suomen Akatemian toteuttaman tieteenala-arvioinnin tulokset tulee analysoida huolellisesti ja tarkastaa ministeriön avustuskäytännöt arvioinnin tulosten valossa.

* Liikuntatutkimuksen kansainvälistä vuorovaikutusta on syytä lisätä.

5 Tiedolla johtaminen opetus- ja kulttuuriministeriössä

Valtion liikuntaneuvoston liikuntapoliittisten toimenpiteiden (2003-2009) vaikutusten arviointityö

Liikuntaneuvoston yhtenä merkittävänä lakisääteisenä tehtävänä on arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella. Liikuntaneuvoston toimikaudella 2007-2011 valtion liikuntapoliittisten toimenpiteiden vaikutusten arviointi on toteutettu ensimmäistä kertaa ja tulokset julkistettiin tammikuussa 2011. Arvioinnin toteuttamista olivat kiinteästi tukemassa neljä tiedejaoston jäsentä (Pasi Koski, Rainer Anttila, Anneli Pönkkö ja Vuokko Niiranen).

Keskeisenä viestinä arvioinnin lopputuloksissa todetaan, että olemassa oleva tutkimus- ja seuranta-tieto liikunnasta ei palvele parhaalla mahdollisella tavalla liikuntapolitiikan päätöksentekoa ja vaikutusten arviointia. Useilla liikuntapolitiikan osa-alueilla (lapset ja nuoret, kansalaistoiminta, terveysliikunta jne.) toteutetaan korkealaatuista liikuntatieteellistä tutkimusta, mutta tutkimusteemat ovat kaukana liikuntapolitiikan arjesta, tieto on hajallaan, eikä luotettavaa trenditietoa eri asioiden kehittymisestä ei ole riittävästi. Osa olemassa olevasta tietoa-aineistosta ei ole luotettavaa. Näin ollen nyt toteutetun arvioinnin luotettavuus jäi tasolle kohtuullinen - heikko.

Arviointiraportissa on esitetty suositukset arvioinnin tietopohjan vahvistamiseksi. Esille nostettuja asioita ovat mm.:

OKM:n rahoittaman liikuntatieteellisen tutkimuksen suuntaaminen tukemaan liikuntapoliittista päätöksentekoa ja vaikutusten arviointia.

Kuntien peruspalveluiden arvioinnin parempi hyödyntäminen.

Kansalaisten ja kuntien näkemysten esilletuonti systemaattisesti (barometri).

Liikuntapalveluiden ja liikuntapaikkojen palaute- ja seurantajärjestelmien kehittäminen paikallistasolla.

Nykyisen arvioinnin jatkuvien tiedonkeruumuotojen päivittäminen ja kytkeminen osaksi ministeriön tiedolla johtamisen prosessia (järjestökysely, valmentajakysely, seurakysely).

Mitä jatkossa?

* Ministeriön tiedolla johtamisen tehostamiseksi on tuotettava monipuolista tietopohjaa liikunnasta. Tämä tarkoittaa korkeatasoista liikuntatieteellistä tutkimusta, systemaattista ja objektiivisiin mittauksiin perustuvaa fyysisen aktiivisuuden monitorointia, tilastotuotantoa, sektoritutkimushankkeita ja selvityksiä. Kaikkea tietopohjaa ei tarvitse tuottaa ministeriön rahoituksella. Olennaista on tietotuotannon tehokas koordinointi jaoston ja ministeriön toimesta.

* Jatkossa on syytä harkita tutkimushankkeiden ja -ohjelmien käynnistämistä ja ohjaamista tietyistä teemoista yhteistyössä ministeriön, jaoston ja tutkijoiden kanssa.

Liitteet

Biolääketieteen hakemusten käsittelyyn osallistuneet tieteelliset asiantuntijat (2007-2011)

Puheenjohtaja:

Risto Penttinen, LKT, biokemian emeritusprofessori

Sihteerit:

Anna-Marja Säämänen, FT, yliassistentti

Minna Paajanen, suunnittelija (VLN/liikuntatieteen jaosto)

Jäsenet:

Olavi Airaksinen, LT, dosentti, ylilääkäri

Jari Arokoski, LT, dosentti, erikoislääkäri, kliininen opettaja

Elina Hemminki, LKT, Tutkimusprofessori, ryhmäpäällikkö

Ilpo Huhtaniemi, LKT, professori

Heikki Hurri, LKT, dosentti, kuntoutusylilääkäri, fysiatrian erikoislääkäri

Jaro Karppinen, LT, fysiatrian professori

Sirkka Keinänen-Kiukaanniemi, LKT, professori, laitoksen johtaja

Sirkka-Liisa Kivelä, LKT, yleislääketieteen professori, geriatrian erikoislääkäri

Esa Korpi, LKT, professori, farmakologia, Helsingin biolääketieteen laitoksen johtaja

Markku Laakso, LKT, Akatemiaprofessori, projektin johtaja

Raija Laukkanen, FT, dosentti, liikuntatieteellinen johtaja

Antti Malmivaara, LKT, dosentti, ylilääkäri, fysiatrian erikoislääkäri

Esko Matikainen, LKT, professori, johtajaylilääkäri

Pertti Mustajoki, LKT, professori, sisätautien ja endokrinologian erikoislääkäri

Aulikki Nissinen, LKT, professori

Clas-Håkan Nygård, FT, työterveyden professori

Juha Oksa, LitT, dosentti, erikoistutkija

Heikki Pekkarinen, LKT, dosentti

Markus Perola, LT, geneettisen epidemiologian tutkimusprofessori ja kvantitatiivisen genetiikan dosentti

Kaisu Pitkälä, LKT, dosentti, yleislääketieteen ja avoterveydenhuollon professori

Taina Pihlajaniemi, LKT, professori, tieteellinen johtaja,

Aila Rissanen, LKT, professori, sisätautien ja kliinisen ravitsemuksen erikoislääkäri

Markku Savolainen, LKT, sisätautiopin professori

Juhani Smolander, FT, vanhempi tutkija, kuormitusfysiologian dosentti

Timo Strandberg, LKT, geriatrian professori

Anu Wartiovaara, LT, kliinisen molekyyli lääketieteen professori

Jorma Viikari, LKT, Ylilääkäri, professori, tulosityksikön johtaja

Petri Virolainen, dosentti, osastonylilääkäri

Ilkka Vuori, LKT, emeritusprofessori, kliinisen fysiologian ja liikuntalääketieteen erikoislääkäri

Aarne Ylinen, LKT, johtaja, ylilääkäri

Pauli Ylitalo, LKT, emeritusprofessori, ylilääkäri Kliininen farmakologia,

Tiedejaoston jäsenet:

Kaija Hartiala, LKT, lastentautien erikoislääkäri (liikuntatieteen jaosto)

Kaj Husman, LKT, professori, osaamiskeskusjohtaja (liikuntatieteen jaosto)

Marja-Riitta Taskinen, LKT, professori emerita (liikuntatieteen jaosto)

Yhteiskunta-käyttäytymistieteellisten hakemusten arviointiin osallistuneet asiantuntijat (2007-2010)

Puheenjohtajat:

Mikko Korkiakangas, YTT, professori

Risto Sänkiaho, VTT, professori (syksyllä 2007)

Sihteeri:

Minna Paajanen, suunnittelija

Jäsenet:

Päivi Atjonen, KT, kasvatustieteen professori

Taru Feldt, PhD, psykologian professori

Tommi Hoikkala, VTT, dosentti, Nuorisotutkimusverkoston tutkimusprofessori

Ari Jokinen, HTT, erikoistutkija

Pertti Kansanen, KT, Kasvatustieteen emeritusprofessori

Antti Karisto, VTT, LuK, professori

Soili Keskinen, PsT, kasvatustieteen professori, työ- ja organisaatiopsykologian dosentti

Ulla Kinnunen, PsT, psykologian professori

Katriina Kukkonen-Harjula, LKT, liikuntalääketieteen dosentti

Johanna Lammintakanen, FT, ma. professori, laitoksen varajohtaja

Kaarina Määttä, KT, kasvatopsykologian professori, Lapin yliopiston vararehtori

Pekka Oja, PhD, dosentti

Ritva Prättälä, ETT, erikoistutkija, dosentti

Esa Sironen, YTT, LuK, vapaatutkija

Leena Suurpää, VTT, tutkimusjohtaja

Arto Tiihonen, FT, LitL, toimialapäällikkö

Hannu Valtonen, PhD, terveystaloustieteen professori

Pirkko Vartiainen, HTT, professori, dosentti

Turo Virtanen, VTT, yleisen valtio-opin professori

Tiedejaoston jäsenet:

Rainer Anttila, LitL, kehitysjohtaja (liikuntatieteen jaosto)

Pasi Koski, FT, dosentti, erikoistutkija (liikuntatieteen jaosto)

Henrik Meinander, FT, historian professori

Vuokko Niiranen, YTT, professori (liikuntatieteen jaosto)

Anneli Pönkkö, LitT, lehtori (liikuntatieteen jaosto)

Lisätiedot:

Suunnittelija Minna Paajanen

minna.paajanen@minedu.fi

(09) 1607 7276

Rakentamisjaoston toimikauden 2007-2011 yhteenveto

Yleistä

Rakentamisjaosto asetettiin ministeriön luvalla VLN:n kokouksen päätöksellä 6.11.2007. Jaostoon kuuluivat puheenjohtajana yrittäjä Suvi Helanen ja jäseninä arkkitehti Marjatta Hara-Pietilä, liikuntajohtaja Per Högström, toiminnanjohtaja Tommi Lanki, rakennusneuvos Teppo Lehtinen, erityisasiantuntija Karoliina Luoto, erityisasiantuntija Kari Sjöholm, kehitysjohtaja Reijo Ruokonen ja arkkitehti Kirsti Pesola. Jaoston sihteerinä on toiminut valtion liikuntaneuvoston pääsihteeri (v. 2007-2009 Kirsti Laine, 2010-2011 Antti Vesala).

Päätyvällä kaudella 2007-2011 rakentamisjaosto keskittyi strategisen tason työhön ja merkitykseltään laajakantoisiin asiakokonaisuuksiin, mikä vastasi hyvin niitä kehittämistarpeita, jotka edellisen toimikauden jäljiltä oli voitu tunnistaa. Jaostossa ei ole käsitelty rakentamisavustuksia muutoin kuin informaatioasioina ja siten, että keskusteluissakin huomio on pidetty avustamisen laajemmassa merkityksessä liikuntapoliittisten tavoitteiden edistämisen näkökulmasta. Rakentamisavustukset ja niihin liittyvä ohjaus ovat valtion liikuntapolitiikan keskeisiä välineitä.

Strateginen työ ja suunta-asiakirja

Rakentamisjaoston työn tärkein osakokonaisuus oli liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjan valmisteleminen. Asiakirja päivitettiin toimikauden alkupuolella, ja merkittävin osa jaoston työstä tehtiin vuoden 2008 aikana asiakirjan parissa. Viimeisen vuoden aikana asiakirjaa ja sen tavoitteiden toteutumista on arvioitu käytettävissä olevien tietojen perusteella. Suunta-asiakirja ilmestyi ministeriön julkaisuna 2008:45.

Suunta-asiakirjaan sisältyivät toimintaympäristön ja sen muutosten kuvaus, nykytilan arviointi sekä liikuntapaikkarakentamisen avustamisen ja muun liikuntapaikkojen kehittämisen ja ohjaamisen periaatteet. Selvästi aiempaa vahvemmin mukaan tulivat rakentamisen laatu- ja esteettömyyden kohdat (taloudellisuus, turvallisuus, ekologisuus, esteettisyys) sekä liikuntapaikan saavutettavuuteen ja esteettömyyteen liittyvät seikat. Liikuntapaikkarakentamisen tutkimuksella on oma keskeinen roolinsa osana rakentamisen informaatio-ohjausta.

Asiakirjassa linjattiin myös tavoitetaso yksittäisen hankkeen avustamiselle. Sekä prosentuaalista että euromääräistä tuen ylärajaa esitettiin nostettavaksi, ja suunta-asiakirjan mukaisille avustamisen tasoille myös päästiin. Vaikka avustettavien hankkeiden hankekohtainen avustustaso onkin noussut, avustettavien hankkeiden määrä ei kuitenkaan ole vähentynyt, koska veikkausvoittovarojen ja sitä kautta liikunnan määrärahojen kehitys on toimikauden aikana ollut suotuisaa.

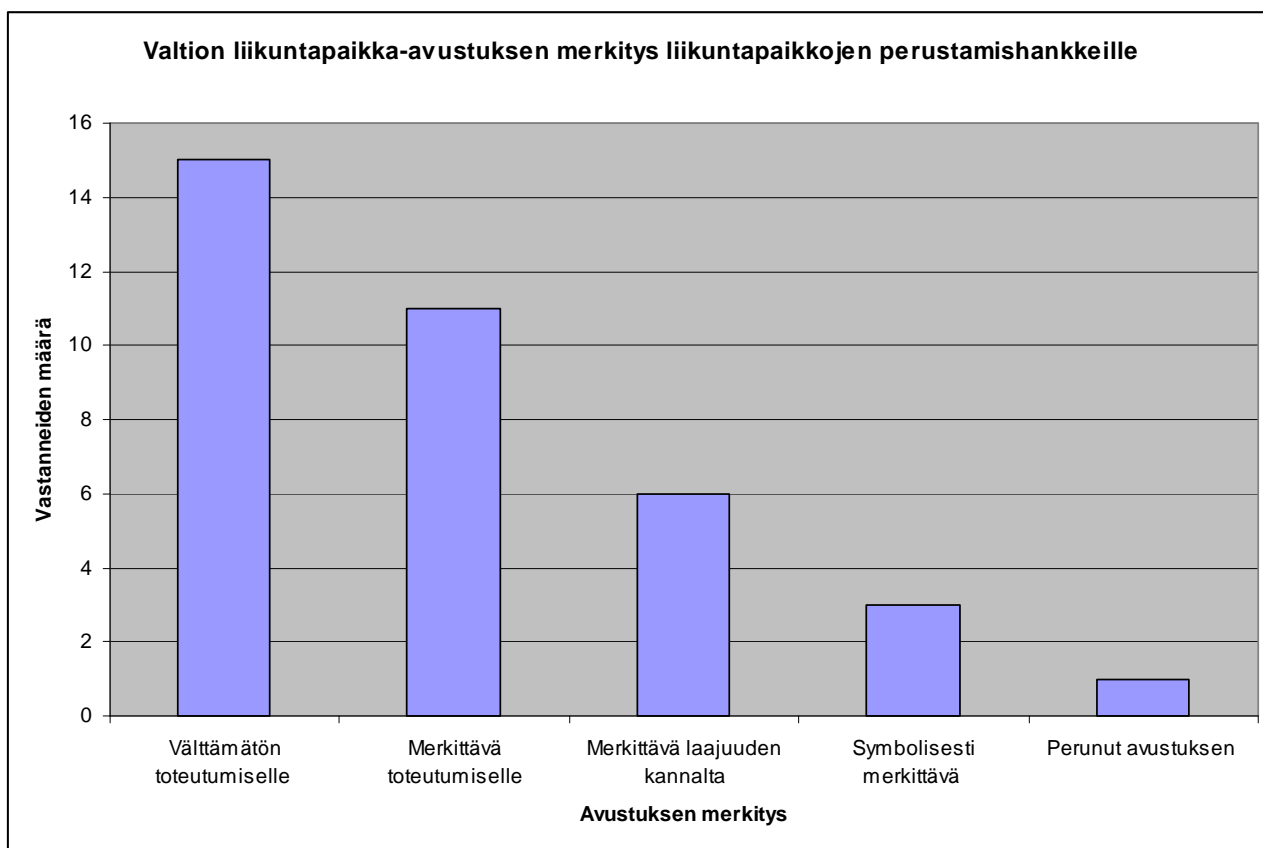
Suunta-asiakirjan valmistelun lisäksi jaosto on eri tavoin tehnyt yhteistyötä muiden liikuntapaikkarakentamista käsittelevien toimijoiden kanssa. Jaosto on osaltaan ollut viemässä eteenpäin suurten liikuntapaikkahankkeiden ja urheilun suurtahtumien avustamisen kokonaistarkastelua esimerkiksi järjestämällä oman seminaarin isojen hankkeiden edustajille. Toimikauden aikana on luotu myös menettely valtakunnallisesti merkittävien liikuntapaikkojen tunnistamiselle.

Rakentamisjaosto on myös tukenut aloitetta Helsingin Olympiastadionin erottamista muun liikuntapaikkarakentamisen tukemisesta omaksi kokonaisuudekseen. Jaosto osallistui ministeriön

järjestämään, pääasiassa kunnille suunnattuun seminaariin, jonka aiheena oli liikuntapaikkojen rahoitussuunnitelma väylänä valtionapuhankkeeksi. Jaoston puheenjohtaja on ollut mukana jakamassa Vuoden liikuntapaikka -palkintoa.

Liikuntapaikkarakentamisen avustamisen merkitys

Liikuntapaikkarakentamisen valtionavustusten nähdään selvästi edesauttavan liikuntapoliittisten tavoitteiden mukaisien liikuntapaikkojen syntyä eri puolille maata. Tätä havaintoa tukee osaltaan myös jaoston teettämä avustetuille hankkeille suunnattu kysely. Kyselyyn vastanneet hankkeet pitävät valtionavustusta joko tärkeänä tai välttämättömänä liikuntapaikan toteutumiselle. Valtionapukelpoisten hankkeiden nähdään pystyvän helpommin saamaan mukaan myös muita rahoittajia.

Kuvio 1: Liikuntapaikkakyselyn vastaukset valtionavun merkityksestä

Rakentaminen VLN:n arviointiraportissa

Valtion liikuntaneuvoston arviointiraportissa rakentamisasioita on käsitelty useilla eri tavoitealueilla. Suurin osa kuitenkin on tavoitealueella 2, joka koskee paikallistason liikunnan toimintaedellytysten lisäämistä ja liikunnan vahvistamista osana kuntien palveluja. Liikuntapaikkoihin liittyy arviointimallissa seuraavia odotettuja tuloksia ja tavoiteltuja vaikutuksia:

Odotetut tulokset:

- Kuntien strateginen päätös liikuntapaikan sisällöstä täsmentyy valtionavustuksen ansiosta

- Valtionavustus edesauttaa lähiliikuntapaikkojen syntymistä kuntaan
- Kuntien hallinnonalojen välinen yhteistyö lisääntyy liikuntapaikkojen ja –palveluiden suunnittelussa kuntien liikuntapaikkojen fokuksessa ovat myös ei-liikkuvat ryhmät
- Liikuntapaikkojen esteettömyys ja saavutettavuus lisääntyvät
- Liikuntapaikkojen rakentamisessa otetaan huomioon kestävä kehitys
- Liikuntapaikkojen rakentamisen laadukkuus
- Liikuntapaikkarakentamisen turvallisuus ja koettu laatu
- Liikuntapaikat kiinnostavat laajasti eri tyyppisiä liikunnan harrastajia ja tarjoavat mahdollisuuden monipuoliseen harrastamiseen

Tavoitellut vaikutukset:

- Monipuoliset liikuntapalvelut ja liikuntapaikat motivoivat eri väestöryhmiä liikkumiseen
- Liikuntapaikat ja liikuntapalvelut ovat entistä monipuolisempia (laaja-alaisuus)
- Kuntien ja järjestöjen sekä seurojen yhteistoiminta monipuolisten liikuntapalvelujen järjestämiseksi vahvistuu
- Liikuntaharrastuksen aloituskynnys madaltuu
- Liikuntapaikkojen rakentaminen on oikea-aikaista ja vastaa käyttäjien tarpeisiin.

Liikuntapaikkarakentamisen suunta-asiakirjan arviointia

Rakentamisjaosto ja ministeriön rakentamistiimi ovat syksyn 2010 ja kevään 2011 aikana toteuttaneet suunta-asiakirjan arvioinnin, jonka tulosten yhteenveto on alla. Arvioinnissa on hyödynnetty VLN:n suurta kokonaisarviointia niiltä osin, kuin siinä on käsitelty rakentamisasioita. Rakentamisasioiden esittelijävirkamiehet ovat koonneet tiivistelmän avustetuista hankkeista sekä luettelon toimikauden keskeisimmistä liikuntapaikkajulkaisuista. Osana arviointia toteutettiin myös pienimuotoinen Webropol-kysely kahtena viimeisimpänä vuotena avustetuille hankkeille. Suunta-asiakirjan linjauksia on jaostossa tarkasteltu suhteessa VLN:n arviointihankkeen yhteydessä tehtyihin havaintoihin.

Seuraavassa tämä rinnakkaistarkastelu on esitetty teemakohtaisesti:

Liikuntapaikkarakentamisen arvopohja

Suunta-asiakirja	Arviointi
"Liikuntaolosuhteet ovat esteettömiä (ja) helposti saavutettavia"	Esteettömyyteen liittyvien puutteiden määrä on pääasiassa vähentynyt
"Kestävän kehityksen periaatteet huomioidaan myös liikuntapaikkarakentamisessa"	Suunnittelun taso on noussut. Esteettömyyden huomioiminen on kuitenkin edelleen haaste.
"Liikuntaolosuhteilla edistetään tasa-arvoa"	Kestävän kehityksen huomioon ottamisessa ei kansallista tietolähdettä. Arviointikriteerinä energian kulutus.
"Liikunnan olosuhteet ovat laadukkaita ja turvallisia"	Teknisestä, toiminnallisesta ja taloudellisesta laadusta ei varsinaista tietolähdettä.
"Liikunnan olosuhdetyössä tehdään	

hallinnonalat ja sektorit ylittävää yhteistyötä".	<p>Turvallisuus ja koettu laatu: ei kansallista tietolähdettä; TedBM-kyselyn mukaan suurin osa kunnista ei kerää asiakaspalautetta. Eniten kerätään ohjatusta toiminnasta. Vähäinen kerätty palaute on pääosin erittäin positiivista.</p> <p>Hallinnonalayhteistyöstä 141 kuntaa ilmoittanut, että kunnassa on liikunnan edistämistä käsittelevä poikkihallinnollinen työryhmä</p> <p>Nuoren Suomen arviointitutkimuksen mukaan yli puolet lähiliikuntapaikoista on useamman hallintokunnan yhteishankkeita</p>
---	---

Strategiakauden painopistealueet

Suunta-asiakirja	Arviointi
<p>"Lasten ja nuorten liikkumisympäristöjen kehittäminen</p> <p>Terveyttä edistävien liikuntaolosuhteiden lisääminen</p> <p>Liikuntapaikkojen laadun kehittäminen</p> <p>Kaavoitus ja yhdyskuntasuunnittelu</p>	<p>Lasten ja nuorten arkiliikunnan liikuntaympäristöissä kehitettävää:</p> <p>Alle 20%:ssa päiväkotaja liikuntaolosuhteet hyvällä tasolla</p> <p>Liikennesuunnittelussa joukkoliikenne kevyttä liikennettä keskeisempää</p> <p>Liikunnallisen elämäntavan tukemisen integroituminen osaksi muiden politiikka-alueiden suunnittelua on heikohkoa</p> <p>Toisaalta ympäristön ja rakentamisen hallinnonalojen toimenpiteiden yhteinen suunnittelu on tarkastelujaksolla kehittynyt</p> <p>Arkiympäristön toimivuudesta liikunnan näkökulmasta on hyvin vähän tietopohjaa. Tietopistemäistä.</p>

Avustamista puoltavat kriteerit

Suunta-asiakirja	Arviointi
<p>Liikuntapaikka palvelee laajoja käyttäjäryhmiä</p> <p>Hanke on ensisijaisesti kunnan tai kuntayhtymän määräämisvallassa olevan tahon omistama</p> <p>Liikuntapaikan kysyntä on tarjontaa merkittävästi suurempi</p> <p>Hanke edistää yhden tai useamman liikuntalain määrittelemän arvoperustan toteutumista liikuntaharrastuksessa: tasa-arvo jne.</p> <p>Hanke on yhteisrahoituskohde useamman kunnan tai hallintokunnan välillä</p> <p>Hanke voidaan hyväksyä yleiseksi malliksi ympäristöystävällisestä ja energiatehokkaasta lipa-rakentamisesta</p> <p>Peruskorjaushankkeessa hankkeen toteuttaminen lisää liikuntakapasiteettia ja energiatehokkuutta</p>	<p>Arviointijaksolla valmistunut 143 laajojen käyttäjäryhmien liikuntapaikkaa, painottuen vuosiin 2003-2004.</p> <p>"Painotuksena ovat olleet laajojen väestöryhmien liikuntapaikkojen sekä lähiliikuntapaikkojen rakentaminen. Tämä painopiste on toteutunut."</p> <p>Arvioinnissa ei tarkasteltu hankkeiden omistajuutta; suunnittelu yhteistyöstä hallinnonalojen välillä kuten aiemmin todettu</p> <p>Ei systemaattista tietoa kysynnän ja tarjonnan suhteesta</p> <p>Tietopohja tasa-arvon edistämisestä hajanainen (opinnäytteitä jne.); TASA-tutkimus keskeinen; myös peruspalveluiden arvioinnissa kiinnitetty huomiota. Päähuomio sukupuolten tasa-arvossa.</p> <p>Energian kulutus kestävä kehityksen arviointikriteerinä; kansallinen tietolähde puuttuu. Aiemmin kerätyt VTT:n tiedot vanhentuneita.</p>

Rakentamisen suunta-asiakirjan päivittäminen on alkavalla toimikaudella perustettavaksi ehdotetun uuden rakentamisjaoston keskeisin tehtävä. Toimikautta 2007-2011 päättävä rakentamisjaosto ehdottaa, että suunta-asiakirjaa päivitettäessä otettaisiin mahdollisuuksien mukaan soveltaen huomioon myös liikunnan koulutuskeskusten yhteydessä olevat liikuntapaikat. Soveltava lähestymistapa tarkoittaisi sitä, että opistojen liikuntapaikkoja tarkasteltaisiin niiden ominaisuuksiensa osalta, jotka pätevät yleisesti kaikkiin liikuntapaikkoihin, kuten tekninen laatu, esteettömyys, turvallisuus ja muut sen kaltaiset näkökohdat. Uudenlaista huomiota nimenomaan suunta-asiakirjan päivityksen yhteydessä on syytä kohdistaa myös valtakunnallisesti merkittävien liikuntapaikkojen tunnistamiseen ja niiden rakentamisen avustamiseen, joka päättyvällä toimikaudella oli esillä erillisteemana.

Rakentamista koskevia johtopäätöksiä

VLN:n arviointihankkeen yhteydessä ilmeni, että useimmilla tavoitealueilla on merkittäviä aukkoja arviointikriteereiden tietolähteissä. Myös rakentamista koskevien tavoitteiden arvioitavuus on tästä syystä monilta osin heikolla pohjalla, ja osin tämä koskee myös suunta-asiakirjan arviointia. Erityisen merkittäviä puutteita ilmeni liikuntapalveluiden (ml. liikuntapaikat) loppukäyttäjänäkökulman saamisessa arvioinnin käyttöön. Olemassaolevat tietolähteet (esimerkiksi Kansallinen liikuntatutkimus) on todettu huonosti soveltuvaksi (VLN 4/2011) tässä tarkoituksessa, joten jatkossa huomio kiinnittyy uudentyyppisen, liikuntabarometrityyppisen tiedonkeruuvälineen luomiseen. Kuntien osalta arviointityön jatkovalmistelussa ollaan sitä vastoin päädytty hyödyntämään olemassaolevia tietolähteitä kuten kuntien terveysliikunnan vertaistietojärjestelmää (TedBM), peruspalveluiden arviointia (AVIt, ELYt) sekä muita vastaavia tiedonkeruita, jotta vältettäisiin kuntavastaajien kuormittaminen uusilla kyselyillä.

Rakentamisjaoston oma kysely, joka syksyllä 2010 tehtiin ensimmäistä kertaa suoraan niille hankkeille, joilla on myönnetty liikuntapaikkojen rakentamisavustusta, on tarkoitus toteuttaa jatkossakin. Kyselyssä noudatettiin mahdollisuuksien mukaan suunta-asiakirjan otsikointirakennetta, koska se kysely alun perinkin ajateltiin nimenomaan suunta-asiakirjan arvioinnin yhdeksi osaksi.

Seuraavalla sivulla on kooste liikuntapaikkakyselyn vastauksista kysymyskohtaisesti ja jaoteltuna isojen ja pienten hankkeiden kesken.

Vaition ■ kuntaneuvosto
Rakentamisjaosto

Liikuntapaikka kyselyn tulosten erittelyä

pienien ja suurten ■ kuntapaikkojen kesken

	Vastausten jakautuminen pienet - suuret (kpl)				Vastaukset (%)			
	(Pienet ei)		(suuret ei)		Pienet		Suuret	
	7	29	Suuret	(suuret ei)	Pienet	Pienet ei	Suuret	Suuret ei
Vastanneita kaikkiaan yht. 36 (puutteelliset poistettu)								
Aavustus välttämätön toteutumiselle	1	6	17	12	14	86	59	41
Soveltuu vammaisille	4	3	18	11	57	43	62	38
Kerää systemaattisesti käyttäjätietoja	3	4	17	12	43	57	59	41
Pyrkii aktiivisesti edistämään la-nu liikummista	7	0	25	4	100	0	86	14
Käytäjätyytyväisyys, palaute tai muuten (jokin vs. nollavast.)	2	7	14	15	22	78	48	52
Esteettömyys todetty väh. suunnitteluvaiheessa	7	0	27	2	100	0	93	7
Vammaisneuvosto mukana suunnittelussa	1	0	5	0	100	0	100	0
Kestävä kehitys (jokin vastaus vs. nollavastaus)	5	2	20	9	71	29	69	31
Käytäjätyytyväisyys, palaute tai muuten (jokin vs. nollavast.)	2	5	14	15	29	71	48	52
Kustannukset poikkesivat yli 10%	1	6	1	6	14	86	14	86
Muutoksia materiaalivaiannoissa	0	7	8	21	0	100	28	72
Nimesi työmaan valvonnasta vastaavan tahon	6	1	24	5	86	14	83	17
Tietolähteenä kunnallinen rakennustarkastus	5	0	21	8	100	0	72	28
Tietolähteenä aluehallinto	0	7	10	19	0	100	34	66
Tietolähteenä RT-kortti	2	0	16	13	100	0	55	45
Tietolähteenä ministeriö	0	7	7	22	0	100	24	76
Tietolähteenä lipa-julkaisu	2	0	6	23	100	0	21	79
Ei nimeä tietolähteitä	1	6	7	22	14	86	24	76
Vastasi ekologista laatua koskevaan kysymykseen jotain	4	3	14	15	57	43	48	52
Energialohokkuuteen panostettu minimillä enemmän	1	6	12	17	14	86	41	59
Jättemäärää minimoitu aktiivisesti	4	3	7	22	57	43	24	76
Ulkonaön houkuttelevuus ka. (ast. 1-5)	4,6		4,2					
Sopivuus ympäristöön ka.	4,6		4,7					

Huom: Ei-vastaus tarkoittaa useimmissa kohdissa, että vastaaja ei ole valinnut kyseisiä vaihtoehtoja.

Muita huomioita liikuntapaikkakyselyn perusteella

- Tuetut liikuntapaikat ovat liikunta- ja urheilulajien suhteen pääasiassa hyvin monipuolisia. Käyttäjätasojen osalta paikat painottuvat lievästi harjoittelu- ja kuntoilutasolle, mutta suurin osa paikoista sopii toisaalta ainakin ensisijaisten lajien osalta myös huippu-urheilijoille.
- Lasten ja nuorten kannustamiseen liikunnan pariin panostaa käyttövuoropoliitikalla ja muilla keinoilla lähes jokainen tuettu liikuntapaikka.
- Vammaisneuvostot tai muut vastaavat asiantuntijatahot ovat esteettömyysnäkökohtien ja muiden erityisryhmänäkökulmasta merkittävien asioiden osalta olleet mukana suunnittelussa joissakin hankkeissa, mutta tässä suhteessa on kautta linjan selvästi varaa parantaa. Esteettömyydestä huolehtiminen painottuu lisäksi suunnitelmavaiheeseen, eikä suurin osa testauta sen toteutumista jälkikäteen.
- Kestävän kehityksen huomioon ottaminen painottuu energia- ja materiaalitehokkuuteen, mutta selvästi voidaan nähdä, ettei tämä osa-alue ole yleisesti kovin korkealla prioriteeteissa.
- Aluehallinnon ja ministeriön asiantuntija-apua käytetään melko vähän. Osa vastauksissa mainituista kirjallisista suunnittelutiedon lähteistä on vanhentuneita.
- Tuettuja liikuntapaikkoja pidetään ulkonäöltään miellyttävinä ja ympäristöönsä pääasiassa erittäin hyvin sopivina.
- Liikuntapaikat ovat sijaintinsa puolesta hyvin saavutettavissa olevia; kaikki vastanneet ilmoittavat niiden sijaitsevan asutuksen yhteydessä. Pääsy paikalle on myös kevyen liikenteen väylien ja bussiyhteyksien osalta enimmäkseen ongelmatonta.
- Lasten ja nuorten liikuntaan kannustamisessa selvää etua on siitä, että liikuntapaikat sijaitsevat koulujen ja päiväkotien läheisyydessä.

Rakentamisjaoston toimikauden yhteenvedon liite

Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 -asiakirjan painopistealueiden toteutuminen liikuntaneuvoston toimikaudella

Valtion liikuntaneuvoston Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011 strategia-asiakirjassa todetaan:

Opetusministeriön liikuntapaikkojen rakentamispoliitiikan painopistealueet voidaan johtaa:

a) yleisistä rakentamispoliittisista tavoitteista

b) hallitusohjelman perusteella määritellyistä toimintapoliittisista tavoitteista.

Strategiakauden painopistealueet ja niihin suunnatut toimenpiteet ovat:

1. Lasten ja nuorten liikkumisympäristöjen kehittäminen (b)

Lasten ja nuorten liikkumisympäristöjen kehittämisen lähtökohtana ovat hallitusohjelma sekä liikunnan toiminnalliset tavoitteet. Käytännössä kehittämisalueina tulevat kysymykseen etenkin kotipiha-, päiväkot-, puisto- ja koulualueet. Lasten ja nuorten liikkumisympäristöjen osalta on huomioitava mahdollisuuksien mukaan niiden soveltuvuus myös muiden käyttäjäryhmien tarpeisiin.

Vuonna 2011 opetus- ja kulttuuriministeriö pystyi osoittamaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille lähes 9,5 M€pien liikuntapaikkahankkeiden avustamiseen. Osoitettu määräraha oli 60 % enemmän kuin vuotta aiemmin. Erityisesti toivottiin, että elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset voivat osoittaa avustuksia lähiliikuntapaikkahankkeisiin valtion liikuntaneuvoston Liikuntapaikkarakentamisen suunta 2011-asiakirjan mukaisesti.

Kuluneella toimikaudella ovat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset myöntäneet rakentamisavustuksia vuosittain n. 50 lähiliikuntapaikkahankkeelle. Kaikkiaan pieniä hankkeita koskevia avustushakemuksia on vuosittain ollut n. 200 kpl.

2. Terveyttä edistävien liikuntaolosuhteiden lisääminen (b)

Terveyttä edistävät liikuntaolosuhteet painopistealueena tarkoittaa sitä, että liikuntaolosuhteilla voidaan lisätä oman terveytensä kannalta riittävästi liikkuvien määrää. Tavoitteena on madaltaa liikintaharrastuksen aloittamiskynnystä. Etenkin ikääntyvien ja ikääntyneiden ihmisten kannalta liikuntaolosuhteiden houkuttelevuudella ja saavutettavuudella on suuri merkitys. Lähtökohtana on hallitusohjelma, jossa määritellään tavoitteeksi väestön hyvinvoinnin, terveyden ja toimintakyvyn edistäminen elämänsä eri vaiheissa.

Uimahalleille on myönnetty korotettuja avustuksia hankkeen allastilaohjelman monipuolisuuden mukaan. Tällöin eräänä kriteerinä on pidetty terveyttä edistävää liikunta palvelevia altaita, monitoimi- ja terapia-altaita. Vuonna 2011 avustuksen maksimimäärä muiden kuin uimahallien kohdalla oli 750.000 €, uimahalleilla 800.000 - 1.000.000 € Informaatio-ohjauksella päästiin tänä vuonna tilanteeseen, jossa kaikille avustetuille uimahallihankkeille voitiin myöntää maksimimäärä 1.000.000 €

3. Liikuntapaikkojen laadun kehittäminen (a)

Liikuntapaikkojen laadun kehittäminen painopistealueena tarkoittaa, että ohjausjärjestelmä tukee korkealaatuista ja esimerkillistä rakentamista. Liikuntapaikkarakentamisen laatuajattelun tulee toteutua koko liikuntapaikkarakentamisen prosessin ajan jo suunnitteluvaiheesta käyttöön saakka. Liikuntapaikkarakentamisen laatu on monipuolinen käsite ja pitää kokonaisuutena sisällään erilaisia laatuun liittyviä tekijöitä. Olemassa olevan liikuntapaikkarakennuskannan korjausrakentaminen on myös osa liikuntapaikkojen laadun kehittämistä. Tässä suunta-asiakirjassa liikuntapaikkarakentamisen laatuajattelussa korostuvat mm. seuraavat näkökulmat:

Toiminnallinen laatu: rakennettu liikuntapaikka vastaa sitä käyttötarkoitusta, jota varten se on suunniteltu ja rakennettu. Liikuntapaikan on sovelluttava niiden lajien harrastamiseen ja niiden käyttäjäryhmien käytettäväksi, joille se on toiminnallisesti tarkoitettu. Toiminnallista laatua on myös tilojen esteettömyys.

Terveydellinen laatu: rakennetun liikuntapaikan rakenteet ja materiaalit ovat terveydelle haitattomia.

Taloudellinen laatu: liikuntapaikan suunnittelussa huomioidaan koko rakennuksen elinkaaren kustannukset: sen rakentamiseen, materiaaleihin, käytettävyyteen ja käyttökustannuksiin liittyvät taloudelliset seikat.

Turvallinen laatu: liikuntapaikan suunnittelussa, rakentamisessa ja käytössä huomioidaan turvallisuusnäkökohdat. Turvallisessa laadussa korostuvat etenkin rakenteet ja niiden kantavuus sekä sisäilman turvallisuus.

Ekologinen laatu: liikuntapaikan rakentaminen perustuu koko elinkaarta koskeviin ekologisiin ja energiatehokkaisiin ratkaisuihin sekä materiaalien kierrätettävyyteen - myös peruskorjauksissa. Ekologinen laatu on myös sitä, että liikuntapaikka on ekologisesti saavutettavissa.

Esteettinen laatu: rakennettu liikuntapaikka sopii ympäristöönsä ja on houkutteleva liikunnan harrastamiselle.

Neljä ensimmäistä laatukriteeriä sisältyvät jo perinteisesti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten liikunnasta vastaavien virkamiesten ammattitaitovaatimuksiin. Eläköitymisen myötä on huolehdittu ns. hiljaisen tiedon siirrosta vanhemmilta asiantuntijoilta nuoremmille.

Valtion liikuntaneuvoston rakentamisjaosto asetti kokouksessaan 16.4.2008 työryhmän pohtimaan mahdollisuutta vaikuttaa lainsäädännön kautta liikuntapaikkarakentamisen laadun parantamiseen. Työryhmän työn tuloksena saatiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain 37 pykälään säädös:

"Opetusministeriö voi antaa hankesuunnitelmaa ja muita hakemusasiakirjoja koskevia määräyksiä hankkeen toiminnallisuuden, teknisen laadun, turvallisuuden ja energiatehokkuuden arvioimiseksi."

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten liikunnasta vastaavien virkamiesten vuotuisilla neuvottelupäivillä on annettu koulutusta erityisesti hankkeiden energiatehokkuuteen arvioimiseksi koko ajan kiristyvien energiamääräysten huomioimiseksi. Lisäksi osa ELYjen rakennustarkastajista on omatoimisesti hakeutunut aihetta koskeville lisäkoulutuskursseille.

4. Kaavoitus ja yhdyskuntasuunnittelu (a ja b)

Tarkoituksenmukainen liikkumisympäristöjen rakentaminen mahdollistuu kaavoituksen ja yhdyskuntasuunnittelun keinoin. Yleisellä tasolla lähi- ja arkiliikuntamahdollisuuksien sekä liikunnan edellytysten kehittäminen ovat vaikuttamista alueidenkäytön tavoitteisiin, yhdyskuntasuunnitteluun ja kaavoitukseen. Painoalueen toisessa ääripäässä ovat valtakunnalliset maankäytön tavoitteet ja toisessa eri liikuntamuotojen vaatimien tilojen ja sijoittelun tarkastelu. Rakennettavat liikuntapaikat tulisi sijoittaa yhdyskuntarakenteessa asuinympäristöjen läheisyyteen tai julkisten liikenneyhteyksien varrelle.

Liikuntapaikkarakentamisen informaatio-ohjauksessa on pyritty korostamaan hankkeisiin ryhtyviä sijoittamaan hanke muiden liikuntapaikkojen yhteyteen synergiaetujen hyödyntämiseksi. Liikuntahallit ja -salit sopivat erityisen hyvin koulujen yhteyteen mahdollisimman täysipainoisen käytön varmistamiseksi. Logistisesti on myös pyritty korostamaan hyviä kevyen liikenteen kulkuyhteyksiä liikuntapaikoille.

Jaoston toimikaudella on ollut käynnissä tutkimus- ja kehittämishanke, jossa on luotu yhdyskuntasuunnittelijoiden käyttöön nettisivusto: www.oulu.fi/liikunnanolosuhteet.

Sivuston avulla pyritään edistämään liikunnalle suotuisten elinympäristöjen syntymistä informaatio-ohjauksen keinoin. Tavoitteena on lisätä yhdyskuntasuunnittelijoiden tietoisuutta liikunnalle suotuisista ja liikuntaan kannustavista elinympäristöistä sekä niiden merkityksestä terveydelle. Kehittämistyöstä vastaa Oulun yliopiston arkkitehtuurin osaston yhdyskuntasuunnittelun laboratorio.

Liikuntapaikkarakentamisen informaatio-ohjaus

1. Liikuntapaikkarakentamisen tutkimus- ja kehittämistoiminta

Jaoston toimikaudella vuosina 2007 - 2011 on Rakennustieto Oy:n liikuntapaikkajulkaisusarjassa julkaistu 9 opasta. Lisäksi on valmistunut 44 muuta selvitystä tai julkaisua. Käynnissä olevia, jaoston toimikaudella käynnistettyjä tutkimus- ja kehittämishankkeita on yhteensä 31 kpl.

Näiden 84 hankkeen sisällöllinen jakautuma teemoittain on esitetty oheisessa taulukossa.

2. Muu informaatio-ohjaus

LIPAS - liikuntapaikat.fi - tietojärjestelmän viimeinen kehitysversio valmistui vuoden 2009 lopussa. Vuonna 2010 tehtiin vielä järjestelmän kehittämistä ja päivitystä.

Vuoden 2011 alusta siirryttiin ylläpitovaiheeseen. Järjestelmän käyttökoulutus ja tietosisällön päivitys jatkuivat vuonna 2011. Järjestelmä sisältää noin 29 500 liikuntapaikan tiedot ja aktiivisesti järjestelmää käyttää n. 120 kuntaa.

Järjestelmää hyödynnetään useissa liikuntapaikkojen tarjontaa liittyvissä seuranta- ja tutkimushankkeissa.

Uimahallien energiankulutuksen tietojärjestelmää on kehitetty suunta-asiakirjakaudella.

Tämä Uimahalliportaali löytyy sivustolta <http://uimahallit.vtt.fi>. Järjestelmä sisältää tiedot uimahallien lämmön, sähkön ja veden kulutuksesta ja kustannuksista sekä kävijämääristä. Järjestelmällä tuetaan uimahalleja energiankäytön seurannassa ja tehostamisessa mm. mahdollistamalla vertailu muihin halleihin. Uimahalliportaalia on tarkoitettu hyödyntämään myös uimahallien energiatodistuksen laadinnassa. Järjestelmässä on nyt mukana n. 100 uimahallia.

Terveyttä edistävän liikunnan olosuhderyhmä, jossa edustettuina ovat liikunnan olosuhteisiin vaikuttavat eri hallinnonalat ja järjestöt, on toiminut jaoston toimikaudella.

TELI-olosuhderyhmä on edistänyt terveellisiin liikkumistapoihin kannustavien arkiympäristöjen tietopohjaa ja kehittymistä sekä edistänyt luonnon virkistyskäyttöä.

Huomioita: Rakentamisjaosto haluaa kiinnittää huomiota opetus- ja kulttuuriministeriön www-sivujen kehittämiseen. Sivujen nykyinen rakenne ei käytettävyyden kannalta ole sellainen, että se mahdollistaisi oikean tiedon nopean ja helpon löytymisen. Asialla on merkitystä informaatio-ohjauksen kannalta. Toinen informaatio-ohjauksen kannalta keskeinen resurssi on aluehallinnon rakennustarkastus, joka on aluehallintouudistuksen myötä heikentynyt huomattavasti.

Aluehallinnon henkilöstöresurssin kehitys ei voi jatkua nykysuuntaisena ilman, että seuraukset ovat liikuntapaikkarakentamisen laadun kannalta erittäin kielteiset.

Liite: Liikuntapaikkarakentamisen tutkimus- ja kehittämistoiminta 2007 - 2011

	RT Oy:n julkaisut	Muut julkaisut	Käynnissä olevat	Yhteensä	
	2007 - 2011	2007 - 2011	2011	kpl	%
	kpl	kpl	kpl		
Rakentamisen ja ylläpidon laadun kehittäminen	6	15	18	39	46,4
Lähiliikuntaolosuhteiden kehittäminen		7	1	8	9,5
Liikunta yhdyskuntasuunnittelussa		3	2	5	6,0
Turvallisuus		7	2	9	10,7
Kestävä kehitys	1	2	1	4	4,8
Käyttö, kysyntä, tarjonta		3	3	6	7,1
Tasa-arvo, erityisryhmät	2		3	5	6,0
Tietojärjestelmät		1	1	2	2,4
Muut		6		6	7,1
Yhteensä	9	44	31	84	100,0

Lisätiedot:

Pääsihteeri Antti Vesala
antti.vesala@minedu.fi
 (09) 1607 7242

